

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за листопад – грудень 2023 року

ЗМІСТ

	Перелік уживаних скорочень	5
I.	Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів	6
1.	Оподаткування	6
1.1.	Про заміну сторони в зобов'язанні, яке виникло на підставі зареєстрованого договору	6
1.2.	Про виробництво алкогольних напоїв у разі відсутності відповідної ліцензії	7
1.3.	Про перелік витрат на позики	8
1.4.	Про умови визнання нерезидента бенефіціарним отримувачем доходу	10
1.5.	Про порушення строків реєстрації податкової накладної та/або розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних	11
1.6.	Про підтвердження витрат із придбання паливно-мастильних матеріалів	13
2.	Митна справа	14
2.1.	Про пільги, запроваджені у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)	14
2.2.	Про підтвердження походження товару	15
2.3.	Про визначення митної вартості товару	17
II.	Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	18
1.1.	Про особливості застосування Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» під час здійснення державного контролю за використанням та охороною земель	18
1.2.	Про особливості здійснення містобудівної діяльності в межах історичного ареалу міста Львова	20
1.3.	Про обмеження на здійснення страховиком діяльності, яка безпосередньо не пов'язана зі здійсненням страхової діяльності	22
1.4.	Про порядок та підстави видачі дозволу органом місцевого самоврядування на відключення квартири чи нежитлового приміщення від системи централізованого опалення (теплопостачання)	24
1.5.	Про невідповідність Правил виробництва коньяків України в частині положень щодо обов'язкового використання вітчизняних коньячних спиртів при виробництві коньяків України Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів»	26
1.6.	Про необхідність дотримання Національною комісією, що здійснює	

	державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, процедури прийняття регуляторного акта у період дії правового режиму воєнного стану	28
1.7.	Про обов'язок органу, який за законом уповноважений приймати рішення про затвердження містобудівних умов та обмежень щодо земельних ділянок, на яких розташовано об'єкт всесвітньої спадщини, враховувати вимоги спеціального законодавства, яким урегульовано особливості охорони таких об'єктів	31
1.8.	Про правомірність обчислення штрафу органом державного архітектурно-будівельного контролю, виходячи з розміру прожиткового мінімуму станом на дату прийняття рішення контролюючим органом	34
1.9.	Про підстави для вжиття суб'єктами забезпечення цивільного захисту спеціальних заходів запобігання або реагування на надзвичайні ситуації	36
1.10.	Про зарахування до стажу державної служби часу роботи (служби) на посадах в органах внутрішніх справ при призначенні пенсії	38
III.	Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян	40
1.1	Про розуміння десятирічного строку «неучасті» політичної партії в загальнодержавних виборах як підстави для анулювання її реєстрації	40
1.2.	Про недискримінаційність вимог до предмета закупівель, встановлених Замовником відповідно до законодавства у сфері використання ядерної енергії при формуванні тендерної документації, предметом закупівлі якої є обладнання, роботи та послуги для атомних електростанцій	42
1.3.	Про недопустимість встановлення у тендерній документації умови про можливість доповнення і коригування основних вимог до договору під час його укладення з переможцем торгів	44
1.4.	Про обов'язок військовозобов'язаного повідомити відповідний орган про наявність у нього підстав для відстрочки від призову на військову службу	46
1.5.	Про черговість застосування дисциплінарного стягнення до працівника поліції в період дії воєнного стану	48
1.6.	Про належний спосіб повідомлення військовослужбовцем свого командування щодо відмови від рапорту про звільнення з військової служби	51
1.7.	Про критерії, з наявністю яких дитині встановлюється інвалідність підгрупи А	53
1.8.	Про обставини, які не впливають на реалізацію особою права на звільнення з підстав, передбачених частиною третьою статті 38 КЗпП України	55
1.9.	Про умови проведення повторної закупівлі відповідно до	

	затвердженого річного плану	58
IV.	Процес	61
1.1.	Про юрисдикцію спору щодо оскарження рішень органів місцевого самоврядування про надання погодження на передачу земельних ділянок під мисливські угіддя	61
1.2.	Про належність до адміністративної юрисдикції спору про внесення до Реєстру будівельної діяльності відомостей про скасування сертифікату на виконання судового рішення в господарській справі, яким визнано незаконним та скасовано зазначений сертифікат	63
1.3.	Про строк звернення до суду у справах щодо видачі довідки про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії на підставі Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»	65
1.4.	Про ключові підходи оцінки судом обставин щодо інформування сторін у справі про ту чи іншу процесуальну дію	67

Перелік уживаних скорочень

ГУ ДПС	– Головне управління Державної податкової служби
ДПС України	– Державна податкова служба України
ДПрС України	– Державна прикордонна служба України
Держаудитслужби	– Державна аудиторська служба України
Держмитслужби	– Державна митна служба України
ДП	– Державне підприємство
ДПА України	– Державна податкова адміністрація України
КАС України	– Кодекс адміністративного судочинства України
КЗпП	– Кодекс законів про працю України
КМУ	– Кабінет Міністрів України
КП	– Комунальне підприємство
Нацкомфінпослуг	– Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг
НБУ	– Національний банк України
ПБАТ	– Публічне акціонерне товариство
ПК України	– Податковий кодекс України
ПрАТ	– Приватне акціонерне товариство
ТОВ	– Товариство з обмеженою відповідальністю
ЦВК	– Центральна виборча комісія України

I. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів

1. Оподаткування

1.1. Про заміну сторони в зобов'язанні, яке виникло на підставі зареєстрованого договору

Невиконання обов'язку з реєстрації договору про отримання кредиту або позики в іноземній валюті від нерезидента або змін до такого договору зумовлює застосування штрафних санкцій за порушення валютного законодавства, але не вказує на нечинність такого договору або змін до нього

09 листопада 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ГУ ДПС у Миколаївській області, утвореного на правах відокремленого підрозділу ДПС України, на рішення Миколаївського окружного адміністративного суду від 20 грудня 2022 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 04 квітня 2023 року у справі № 400/1794/19 за позовом ТОВ «Агро-Вектор ЛТД» до ГУ ДПС у Миколаївській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган за результатами перевірки встановив порушення платником договору щодо здійснення виплати нарахованих відсотків за кредитом, зокрема відсутність юридичної особи на день реєстрації в НБУ угоди про заміну сторони, хоча платник продовжував нараховувати відсотки по кредиту та відносити до складу витрат такі відсотки та курсові різниці. Не погоджуючись з висновками контролюючого органу, платник указав, що дотримав усіх встановлених податковим законодавством вимог, його первинний кредитодавець передав своє право вимоги новому кредитодавцю, а кредитний договір та угода про заміну сторони у кредитному договорі були зареєстровані в НБУ відповідно до вимог чинного законодавства.

Миколаївський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою П'ятого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що нездійснення реєстрації змін до кредитного договору в НБУ не має своїм наслідком нечинність (неукладеність) такого договору, а виконання обопільних зобов'язань мало відбутися протягом 60 днів після підписання цієї угоди і не пов'язане з фактом її реєстрації в НБУ.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

На час виникнення спірних правовідносин обов'язковою була вимога щодо реєстрації в НБУ, зокрема, додаткової угоди до основного кредитного договору, якою змінено кінцевий термін повернення кредиту. Постановою Правління НБУ від

04 грудня 2015 року № 863 «Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках» було визнано обов'язковою реєстрацію змін до вже зареєстрованого договору лише в частині зміни сторін зобов'язання.

Невиконання обов'язку з реєстрації договору про отримання кредиту або позики в іноземній валюті від нерезидента або змін до такого договору, визначеного Положенням про порядок отримання резидентами кредитів, позик в іноземній валюті від нерезидентів і надання резидентами позик в іноземній валюті нерезидентам, затвердженого постановою Правління НБУ 17 червня 2004 року № 270 (у редакції на момент виникнення спірних правовідносин), призводить до відповідальності, встановленої Указом Президента України від 27 червня 1999 року № 734/99 «Про врегулювання порядку одержання резидентами кредитів, позик в іноземній валюті від нерезидентів та застосування штрафних санкцій за порушення валютного законодавства» та Порядком застосування штрафних санкцій за порушення валютного законодавства, затвердженого наказом ДПА України від 04 жовтня 1999 року № 542.

Відсутні підстави для ототожнення поняття державної реєстрації правочинів, наведеного в статті 210 Цивільного кодексу України, з видачею НБУ реєстраційного свідоцтва, що за своєю суттю є формою валютного контролю.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 листопада 2023 року у справі № 400/1794/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114834888>

1.2. Про виробництво алкогольних напоїв у разі відсутності відповідної ліцензії

Ураховуючи положення чинного законодавства у сфері виробництва й обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, здійсненням суб'єктами господарювання діяльності з виробництва алкогольних напоїв без наявності відповідної ліцензії є, зокрема, виробництво дал алкогольних напоїв / продукції (виноматеріалів) [декантація (віджимання рідких осадів)], під час якої отримується готова продукція, що за технологічним процесом виробництва (технологічними інструкціями) є завершальним етапом процесу виробництва

09 листопада 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ГУ ДПС у Миколаївській області, утвореного на правах відокремленого підрозділу ДПС України, на постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 27 липня 2023 року у справі № 400/4162/21 за позовом ПрАТ «Березанський» до ГУ ДПС у Миколаївській області про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган дійшов висновку про порушення під час здійснення виробництва алкогольних напоїв без наявності ліцензії. На переконання платника, виробництво виноматеріалів було здійснено на підставі відповідної ліцензії, а виробництво в період між закінченням дії ліцензії та початком дії нової ліцензії

(з 06 жовтня 2020 року по 17 жовтня 2020 року) полягало лише в частині однієї зі стадій технологічного процесу (декантування виноматеріалів з осаду), тобто фактично було продовженням технологічного процесу, розпочатого за наявності відповідної ліцензії.

Миколаївський окружний адміністративний суд рішенням від 10 квітня 2023 року відмовив у задоволенні позову. Суд першої інстанції дійшов висновку, що в період між закінченням дії ліцензії та початком дії нової ліцензії було здійснено виробництво алкогольних напоїв за відсутності відповідної ліцензії на зайняття такою діяльністю.

П'ятий апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та задовольнив позовні вимоги. Суд апеляційної інстанції постановив, що в оскаржуваний період під час виробництва продукції, платник здійснив декантацію з дріжджових осадів, під час якої отримується готова продукція, що є одним із завершальних етапів процесу виробництва. Тому платник не здійснював виробництво алкогольних напоїв без наявності відповідної ліцензії, а в контролюючого органу не було правових підстав для прийняття оскаржуваного податкового повідомлення-рішення.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржуване судові рішення та залишивши чинним рішення суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Ураховуючи положення чинного законодавства у сфері виробництва й обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, здійсненням суб'єктами господарювання діяльності з виробництва алкогольних напоїв без наявності відповідної ліцензії є, зокрема, виробництво дал алкогольних напоїв / продукції (виноматеріалів), що за технологічними інструкціями є завершальним етапом процесу виробництва. Декантація з дріжджових осадів, під час якої отримується готова продукція, є одним із завершальних етапів процесу виробництва.

Факт отримання платником готової продукції можна встановити згідно з розділом 3 «Технологічний процес виробництва» технологічних інструкцій, які платник використовує під час виробництва продукції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 листопада 2023 року у справі № 400/4162/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114805154>

1.3. Про перелік витрат на позики

Витрати за позиками, що безпосередньо належать до придбання, будівництва або виробництва кваліфікаційного активу, є часткою собівартості такого активу. Інші витрати за позиками визнаються як фінансові витрати підприємства

21 листопада 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Східного міжрегіонального управління Державної податкової служби по роботі з великими платниками податків

на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 21 лютого 2023 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 11 липня 2023 року у справі № 640/329/20 за позовом ПБАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» до Східного міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган за результатами перевірки встановив порушення платником повноти визначення податків на прибуток і на додану вартість, акцизного податку, орендної плати за землю. Не погоджуючись з висновками контролюючого органу, платник указав, що в межах перевірки надав усі необхідні первинні документи щодо обліку операцій з контрагентами.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду, частково задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що контролюючий орган не підтвердив своєї позиції про безтоварність господарських операцій, як і висновку про наявність протиправної мети під час вчинення правочинів. Суди зазначили про витрати на кваліфікований актив без урахування здійснених додаткових платежів.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржувані судові рішення в частині задоволення позовних вимог про збільшення грошового зобов'язання з податку на прибуток та відмовивши в задоволенні позовних вимог в цій частині. В іншій частині оскаржувані судові рішення було залишено без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Акти приймання металобрухту, складені за формою № 69, містять інформацію щодо засміченості металобрухту та результати радіаційного контролю, а також відмітки про вибухову, хімічну та радіаційну безпечність металобрухту. Відсутність окремого документу щодо радіаційної безпеки, вибухобезпечності та хімічної безпечності не може бути підставою для беззаперечного висновку про відсутність реальності господарських операцій між платником та його контрагентами, якщо з інших первинних документів та встановлених обставин справи вбачається, що відбулися фактичний рух активів або зміни у власному капіталі чи зобов'язаннях платника у зв'язку з провадженням господарської діяльності.

Основним принципом Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку «Витрати за позиками» (далі – МСБО 23) є те, що витрати за позиками, що безпосередньо належать до придбання, будівництва або виробництва кваліфікаційного активу, є частиною собівартості такого активу. Інші витрати за позиками визнаються як фінансові витрати підприємства.

Відповідно до пунктів 8, 9, 10, 12, 13, 17 МСБО 23 придбанням кваліфікаційного активу, здійсненого платником безвідносно до дати початку капіталізації, вважаються всі понесені витрати, пов'язані з: оптимізацією утримання та потужностей; покращенням енергетичної ефективності та екологічних показників, агломераційного знаряддя (релейнінгом доменних печей, придбанням

електровентиляторів та систем вводу вугільного пилу, установки «під-ківш» і безперервного лиття); адмініструванням, виконанням зобов'язань, відшкодуванням витрат, сплатою комісії за резервування коштів згідно з кредитним договором, платою за відкриття кредиту чи синдикацію.

Платежі, які є складовими собівартості кваліфікаційного активу, мають бути відображені у складі витрат після введення в експлуатацію кваліфікаційного активу (основного засобу) шляхом відображення у їхньому складі амортизаційних відрахувань. Відсутність торгової націнки та її незначний рівень не вказує на порушення платником норм податкового законодавства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 листопада 2023 року у справі № 640/329/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115113662>

1.4. Про умови визнання нерезидента бенефіціарним отримувачем доходу

Закріплені міжнародними договорами пільги зі сплати податку не можуть бути застосовані, коли нерезидент виконує функцію утримувача коштів (номінального власника) або є тільки посередником щодо такого доходу

05 грудня 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Акціонерного товариства «Комерційний банк „ПриватБанк“» на постанову Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 10 листопада 2016 року й ухвалу Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 16 березня 2017 року у справі № 804/3765/16 за позовом Акціонерного товариства «Комерційний банк „ПриватБанк“» до Східного міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків, утвореного на правах відокремленого підрозділу ДПС України, за участю Міністерства фінансів України як третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача, про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Виплачуючи дохід нерезиденту Великобританії у вигляді сплати процентів за користування кредитними коштами на підставі кредитних договорів, український банк застосовував встановлені міжнародним договором пільги. Податкове повідомлення-рішення було прийняте на підставі акта перевірки із висновком про порушення платником порядку утримання та сплати до бюджету податку на доходи нерезидентів із джерелом їх походження з України, з огляду на неутримання та несплату до бюджету податку з доходів нерезидента за ставкою 15 відсотків, неоприбуткування за ставкою 20 відсотків виплачених нерезиденту коштів за виробництво та розповсюдження реклами.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що оскільки всю суму отриманого доходу від надання позики (кредиту) українському банку нерезидент Великобританії перерахував власникам облігацій, кошти яких були

залучені з метою фінансування згаданої позики, то саме власники облігацій мають статус кінцевих бенефіціарів доходу, отриманого від надання позики банку в Україні. Суди трактували обов'язок платника оподаткувати доходи нерезидента за виробництво та розповсюдження реклами в контексті положення пункту 160.1 статті 160 Податкового кодексу України, згідно з яким сплата податку в розмірі 20 відсотків від суми плати за послуги здійснюється в разі оплати послуг за виробництво та/або розповсюдження реклами. Ключовою умовою є не місце надання таких послуг, а оплата послуг резидентом на користь такого нерезидента.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржені судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Якщо нерезидент виплачує суми, які повністю або частково отриманні з доходів щодо виплат дивідендів, процентів, роялті третім особам за своїми договірними зобов'язаннями, то такий нерезидент не є бенефіціарним власником доходів.

Резидент власним коштом сплачує податок за ставкою 20 відсотків суми виплат нерезидентам за виробництво та/або розповсюдження реклами, попри місця надання зазначених послуг.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 грудня 2023 року у справі № 804/3765/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115453856>.

1.5. Про порушення строків реєстрації податкової накладної та/або розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних

Якщо правовідносини щодо застосування до платника штрафних санкцій через відсутність реєстрації податкових накладних впливають з правовідносин про заниження таким платником зобов'язань з податку на додану вартість, які були предметом дослідження в іншій справі і виникли у межах однієї податкової перевірки, то такі справи є пов'язаними між собою в питанні наявності / відсутності обов'язку у платника скласти і зареєструвати податкові накладні на визначені контролюючим органом суми податку на додану вартість за наслідками тієї самої перевірки як передумови для застосування штрафних санкцій

14 грудня 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ТОВ «СТД Груп Рівне» на рішення Чернівецького окружного адміністративного суду від 31 січня 2022 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 24 травня 2022 року у справі № 600/1865/21-а за адміністративним позовом ТОВ «СТД Груп Рівне» до ГУ ДПС у Рівненській області про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган прийняв податкове повідомлення-рішення про застосування до платника штрафу відповідно до пункту 73 підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України за результатами перевірки та процедури адміністративного оскарження попередньо прийнятого податкового повідомлення-

рішення із висновком про відсутність реєстрації податкових накладних протягом граничного строку, закріпленого статтею 201 цього Кодексу, за операціями з реалізації товарів кінцевому споживачу впродовж періоду з 13 травня 2016 року по 30 вересня 2019 року. Такий висновок було мотивовано тим, що платник застосував схему ухилення від оподаткування, яка полягала в реалізації товарів кінцевим споживачам без оприбуткування отриманих готівкових коштів в касу підприємства та відповідного відображення операцій в бухгалтерському та податковому обліках підприємства. Установлення таких обставин мало наслідком збільшення позивачеві грошових зобов'язань з податків на прибуток та на додану вартість.

Чернівецький окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Сьомого апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку про підтвердження заниження платником зобов'язання з податку на додану вартість та завищення від'ємного значення, що переноситься до складу податкового кредиту внаслідок використання схеми ухилення від сплати податків. Якщо після зняття платника з основного місця обліку в контролюючому органі за попереднім місцезнаходженням продовжуються процедури адміністрування податків і зборів, визначені Податковим кодексом України, платник продовжує перебувати на обліку в такому контролюючому органі за неосновним місцем обліку до завершення процедур такого адміністрування.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Формалізація результатів здійсненого перерахунку не може впливати на визначення суб'єкта, на якого Закон від 16 січня 2020 року № 466-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» (діє з 23 травня 2020 року) поклав обов'язок здійснити перерахунок штрафних санкцій.

Відповідно до підпункту 10.14 Порядку обліку платників податків і зборів, затвердженого наказом Міністерства фінансів від 09 грудня 2011 року № 1588, якщо після зняття платника з основного місця обліку в контролюючому органі за попереднім місцезнаходженням продовжуються процедури адміністрування податків і зборів, визначені ПК України, платник продовжує перебувати на обліку в такому контролюючому органі за неосновним місцем обліку до завершення процедур такого адміністрування.

Кожен факт nereєстрації накладної є окремим податковим правопорушенням, яке зумовлює настання наслідків у вигляді притягнення до відповідальності.

Якщо правовідносини щодо застосування до платника штрафних санкцій через відсутність реєстрації податкових накладних впливають з правовідносин про заниження таким платником зобов'язань з податку на додану вартість, які були предметом дослідження в іншій справі і виникли у межах однієї податкової перевірки, то такі справи є пов'язаними між собою в питанні наявності / відсутності обов'язку у платника скласти і зареєструвати податкові накладні на визначені контролюючим органом суми податку на додану вартість за наслідками тієї самої перевірки як передумови для застосування штрафних санкцій.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 грудня 2023 року у справі № 600/1865/21-а можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115761380>.

1.6. Про підтвердження витрат із придбання паливно-мастильних матеріалів

У разі скасування типової форми дорожнього листа платник має право використовувати будь-яку зручну для обліку форму первинного документа, за умов наявності всіх ознак такого документа, відомостей про господарську операцію та підтвердження її здійснення. Списання палива та мастильних матеріалів здійснюється, ураховуючи дані про пробіг автомобіля та норми витрат палива і мастильних матеріалів на автомобільному транспорті, затверджені наказом Міністерства транспорту України від 10 лютого 1998 року № 43

20 грудня 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної фіскальної служби у Херсонській області на постанову Одеського апеляційного адміністративного суду від 16 березня 2017 року у справі № 821/1566/16 за позовом Дочірнього підприємства «Херсонський облавтодор» Відкритого акціонерного товариства «ДАК „Автомобільні дороги України“» до Головного управління Державної фіскальної служби у Херсонській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган за результатами перевірки встановив завищення платником витрат із придбання паливно-мастильних матеріалів, оскільки в подорожніх листах були відсутні відомості щодо показників спідометра щодо руху пального, його залишок під час виїзду з гаража та повернення в гараж. Не погоджуючись з цими висновками, платник указав, що недостатня деталізація змісту господарських операцій в документах не є належною підставою для встановлення порушень податкового законодавства.

Херсонський окружний адміністративний суд постановою від 05 грудня 2016 року відмовив у задоволенні позову. Суд першої інстанції дійшов висновку, що платник не підтвердив витрати з придбання паливно-мастильних матеріалів, оскільки подорожній лист вантажного автомобіля типової форми 2-ТН було скасовано спільним наказом Міністерства інфраструктури України та Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 10 грудня 2013 року № 1005/1454 (далі – Наказ № 1005/1454). Нечинний документ не можна розглядати як належний первинний документ в розумінні ПК України та Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Одеський апеляційний адміністративний суд частково задовольнив позов. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що в матеріалах справи наявні подорожні листи, які містять відомості щодо руху пального, його залишок під час виїзду з гаража та повернення в гараж, відповідні показники спідометра тощо. Тому можна встановити витрати пального на службових автомобілях підприємства, а отже, використання паливно-мастильних матеріалів за призначенням, тобто в межах господарської діяльності платника.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судове рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

У розумінні вимог Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 24 травня 1995 року № 88, подорожні листи є первинним документом, який фіксує відомості щодо руху пального, його залишок під час виїзду з гаража та повернення в гараж.

Типову форму подорожнього листа вантажного автомобіля було скасовано з 10 грудня 2013 року згідно з Наказом № 1005/1454. Після скасування вказаної форми платник має право використовувати будь-яку зручну для обліку форму первинного документа, за умови наявності всіх ознак такого документа, відомостей про господарську операцію та підтвердження її здійснення.

Списання палива та мастильних матеріалів здійснюється, ураховуючи дані про пробіг автомобіля та норми витрат палива і мастильних матеріалів на автомобільному транспорті, затверджені наказом Міністерства транспорту України від 10 лютого 1998 року № 43.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 грудня 2023 року у справі № 821/1566/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115838635>.

2. Митна справа

2.1. Про пільги, запроваджені у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)

Держава запровадила податкові пільги після 17 березня 2020 року для операцій з постачання на митну територію України ввезених товарів (медичних виробів та/або медичного обладнання, перелік яких визначено КМУ), необхідних для виконання заходів, спрямованих на запобігання виникненню, поширенню, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій гострої респіраторної хвороби COVID-19

09 листопада 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Київської митниці Держмитслужби на рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 18 вересня 2020 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 16 грудня 2020 року у справі № 640/14595/20 за позовом ТОВ «Атіс Фарма» до Київської митниці Держмитслужби, за участі ТОВ «Укрвіпсервіс» як третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, про визнання протиправним і скасування рішення, зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Платник самостійно заповнив графу 36 «Преференція» без застосування податкових пільг, вніс відомості про нарахування митних платежів, які сплатив у повному обсязі за позицією назви товару (медичного виробу) – медична маска,

підрозділу «Засоби індивідуального захисту» розділу «Медичне обладнання для закладів охорони здоров'я, що надають допомогу хворим COVID-19». Контролюючий орган відмовив платнику у внесенні змін до митної декларації та звільненні від нарахування мита на товар, що ввозиться на територію України після набуття чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)».

Окружний адміністративний суд м. Києва рішенням, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку про наявність правових підстав для зобов'язання підготувати висновок про повернення з Державного бюджету України митних та інших платежів, надмірно сплачених платником до бюджету.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Держава запровадила податкові пільги після 17 березня 2020 року для операцій з постачання на митну територію України ввезених товарів (медичних виробів та/або медичного обладнання, перелік яких визначено КМУ), необхідних для виконання заходів, спрямованих на запобігання виникненню, поширенню, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій гострої респіраторної хвороби COVID-19.

Покликання контролюючого органу на ту обставину, що митне оформлення товару було здійснено відповідно до самостійно заявлених платником відомостей та наданих документів за відповідними ставками без застосування преференції «203», є безпідставним, оскільки Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)», який Верховна Рада прийняла 30 березня 2020 року, набрав чинності 02 квітня 2020 року (в день митного оформлення товару), у зв'язку з чим платник не міг бути заздалегідь обізнаним про наявність пільг, визначених цим Законом.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 листопада 2023 року у справі № 640/14595/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114805135>.

2.2. Про підтвердження походження товару

Документом, який підтверджує преференційне походження товару «Суміш залізовмісного металургійного фракційного складу 20-200 мм код згідно з УКТ ЗЕД 7204 49 90 00» є сертифікат з перевезення товару, виданий митницею на підставі належних документів, що підтверджують статус товару на підставі Закону України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони»

17 листопада 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Дніпровської митниці Держмитслужби на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 28 квітня 2020 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 10 грудня 2020 року у справі № 160/12677/19 за позовом ТОВ Фірма «Блок ЛТД» до Дніпровської митниці Держмитслужби про визнання протиправною відмови та зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Платник звернувся до митного органу із заявою про відновлення преференційного режиму до експортованого товару та повернення надмірно сплачених митних платежів. Було дотримано всіх визначених вимог законодавства щодо подання необхідних документів для відновлення преференційного режиму вільної торгівлі до товару «Суміш залізовмісного металургійного фракційного складу 20-200 мм код згідно з УКТ ЗЕД 7204 49 90 00» за митною декларацією. На час оформлення партії товару у платника був відсутній лише сертифікат, який не був виданий з вини контролюючого органу. Водночас контролюючий орган відмовив у задоволенні заяви без зазначення підстав такої відмови. Платник ще двічі звертався до митного органу з повторними заявами про відновлення режиму вільної торгівлі, але контролюючий орган повідомив, що поновлення режиму преференцій можливе лише в разі надання документів, що підтверджують режим походження товару з України.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду, частково задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що платник подав усі необхідні документи, що підтверджують преференційне походження експортованого товару.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Сертифікат з перевезення товару EUR.1 є документом, який підтверджує статус преференційного походження товару відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Такий сертифікат є доказом того, що товар(и) відповідає(ють) вимогам правил визначення преференційного походження.

Документом, який підтверджує преференційне походження товару «Суміш залізовмісного металургійного фракційного складу 20-200 мм код згідно з УКТ ЗЕД 7204 49 90 00» є сертифікат з перевезення товару, виданий митницею на підставі належних документів, що підтверджують статус товару на підставі Закону України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони».

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 листопада 2023 року у справі № 160/12677/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115001820>.

2.3. Про визначення митної вартості товару

Виходячи з хімічного складу та властивостей, присадка «НІТЕС 631» є присадкою до мастил із вмістом нафти або нафтопродуктів (одержаних з бітумінозних мінералів), яка належить до товарної позиції 3811210000 згідно з УКТ ЗЕД, урахувавши, що до товарної позиції 3811900000 згідно з УКТ ЗЕД не входять антикорозійні препарати, зокрема на основі сульфонату

13 грудня 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Дніпропетровської митниці Державної фіскальної служби на постанову Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 14 грудня 2017 року та постанову Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 14 березня 2018 року у справі № 804/7239/17 за позовом ТОВ «НВП Агрінол» до Дніпропетровської митниці Державної фіскальної служби про визнання протиправним і скасування рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган під час митного оформлення змінив код згідно з УКТ ЗЕД з огляду на склад і властивості товару. Не погоджуючись з висновком контролюючого органу, платник указав, що імпортований товар був правильно задекларований згідно з кодом УКТ ЗЕД 3811210000, а до митної декларації були надані всі належним чином оформлені документи, які підтверджують обрану товарну позицію та заявлений код товару.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін постановою Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що контролюючий орган неправомірно кваліфікував заявлений до митного оформлення товар за іншим кодом згідно з УКТ ЗЕД, оскільки до товарної позиції 3811900000 не належать препарати – інгібітори корозії, зокрема на основі сульфонату. Антикорозійні препарати входять до товарної позиції 3811210000.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Хімічна основа присадки «НІТЕС 631» складається з синтетичного довголанцюгового алкілбензолowego сульфонату барію. Така присадка застосовується як інгібітор корозії для виробництва антикорозійних канатних, консерваційних, калібровочних мастильних матеріалів. З огляду на її хімічний склад та властивості, йдеться про присадку до мастил із вмістом нафти або нафтопродуктів, одержаних з бітумінозних мінералів.

Присадка «НІТЕС 631» належить до товарної позиції 3811210000 згідно з УКТ ЗЕД, урахувавши, що до товарної позиції 3811900000 згідно з УКТ ЗЕД не входять антикорозійні препарати, зокрема на основі сульфонату.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 грудня 2023 року у справі № 804/7239/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115665912>.

II. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

1.1. Про особливості застосування Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» під час здійснення державного контролю за використанням та охороною земель

Норми Закону України від 05 квітня 2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» потрібно застосувати як загальні норми щодо основних принципів і порядку здійснення державного контролю у сфері господарської діяльності, пов'язаної з використанням та охороною земель, стосовно норм спеціального Закону України від 19 червня 2003 року № 963-IV «Про державний контроль за використанням та охороною земель», який окреслює лише загальні риси організації і здійснення державного контролю за використанням та охороною земель у сукупності як такі, що не вступають у суперечність із змістом цих норм щодо процедурних питань, пов'язаних із проведенням відповідної перевірки в межах державного контролю, оскільки використання землі як об'єкта державного контролю та охорони нерозривно пов'язано з діяльністю на ній суб'єктів земельних відносин, у тому числі господарської

12 грудня 2023 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Публічного акціонерного товариства «Криворізький залізорудний комбінат» (далі – ПАТ, позивач) на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 07 жовтня 2019 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 19 лютого 2020 року у справі № 160/7116/19 за його ж позовом до старшого державного інспектора у сфері державного контролю за використанням та охороною земель і дотриманням вимог законодавства України про охорону земель, начальника відділу контролю за використанням та охороною земель (далі – державний інспектор), третя особа – Головне управління Держгеокадастру у Кіровоградській області, про визнання протиправними дій та скасування рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Основним питанням, яке потребувало вирішення під час розгляду цієї справи, було питання щодо можливості застосування до спірних правовідносин норм Закону України від 05 квітня 2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» (далі - Закон № 877-V) (у редакції, чинній на час виникнення правовідносин), якими регламентовано, зокрема, порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, повноваження органів державного нагляду (контролю), їх посадових осіб і права,

обов'язки під час здійснення державного контролю за використанням та охороною земель шляхом проведення перевірки у сфері дотримання вимог земельного законодавства, зокрема використання та охорони земель, яка проводиться на підставі Закону України від 19 червня 2003 року № 963-IV «Про державний контроль за використанням та охороною земель» (далі – Закон № 963-IV), через неоднозначне трактування положень статті 2 Закону № 877-V, частина друга якої не містить заборони поширення його дії на відносини, які виникають у сфері державного контролю за використанням та охороною земель, натомість у частинах третій і четвертій не визначає поміж органів, які здійснюють заходи державного контролю у сфері господарської діяльності, органи, які здійснюють державний контроль за використанням та охороною земель, дотриманням вимог законодавства України про охорону земель, проведення моніторингу родючості ґрунтів.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовив. Суди виснували, що положення Закону № 877-V не застосовуються під час проведення заходів контролю, які здійснюються Держгеокадастром.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, оскаржувані судові рішення скасував, а справу направив до суду першої інстанції на новий розгляд.

ОЦІНКА СУДУ

Правові основи організації і здійснення державного контролю за використанням та охороною земель, дотриманням вимог законодавства України про охорону земель та проведення моніторингу ґрунтів, організації здійснення державного контролю за використанням і охороною земель визначає Закон № 963-IV, проте він не визначає процедуру проведення перевірок під час здійснення заходів такого контролю у сфері земельних відносин, яка охоплює як суб'єктів, так і об'єкти цих відносин.

Використання землі як об'єкта державного контролю та охорони нерозривно пов'язано з діяльністю на ній (щодо неї) суб'єктів земельних відносин, у тому числі господарської.

Дія Закону № 877-V поширюється на правовідносини щодо здійснення державного контролю за використанням та охороною земель, дотриманням вимог законодавства України про охорону земель і моніторингу ґрунтів, оскільки провадження суб'єктом земельних відносин господарської діяльності, пов'язаної з використанням та охороною земель несе ризики настання негативних наслідків від провадження такої, що вимагає здійснення контрольних функцій з боку держави для забезпечення охорони земель як основного національного багатства Українського народу, а також повинно забезпечуватися використання ними владних повноважень виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України.

Таким чином, цілі й завдання Закону № 877-V корелюються з повноваженнями органу, який здійснює державний контроль за використанням та охороною земель, дотриманням вимог законодавства України про охорону земель, проведенням моніторингу родючості ґрунтів, визначеними Законом № 963-IV. Одночасно норми Закону № 877-V варто застосувати як загальні норми щодо основних принципів

і порядку здійснення державного контролю у сфері господарської діяльності, пов'язаної з використанням та охороною земель, разом із нормами спеціального Закону № 963-IV, який окреслює лише загальні риси організації і здійснення державного контролю за використанням та охороною земель у сукупності як такі, що не суперечать змісту цих норм щодо процедурних питань, пов'язаних із проведенням відповідної перевірки в межах державного контролю.

Саме такий підхід відповідає основним принципам державного нагляду (контролю), тим самим усуває невідповідність критерію «якості закону», який притаманний обом законам, оскільки принцип «належного урядування» є вкрай важливим для розбудови правової держави.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 грудня 2023 року № 160/7116/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115629917>

1.2. Про особливості здійснення містобудівної діяльності в межах історичного ареалу міста Львова

Незатвердження науково-проектної документації з визначення меж історичного ареалу міста Львова відповідно до статті 32 Закону України «Про охорону культурної спадщини» не впливає на правовий режим території як такої, що належить до земель історико-культурного призначення, не виводить її з-під державної охорони (охорони законом), оскільки за законом правовий статус відповідної території як об'єкта культурної спадщини пов'язаний із фактом її перебування у визначених межах історичного ареалу населеного місця України, наявність або відсутність відповідного рішення органу місцевого самоврядування чи центрального органу виконавчої влади не змінює цього факту, а відтак суб'єкти містобудування зобов'язані дотримуватися обмежень і вимог, установлених зазначеним законом, під час здійснення містобудівної діяльності на території, що належить до історичного ареалу та його буферної зони відповідно до історико-містобудівного опорного плану міста Львова

12 грудня 2023 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Міністерства культури та інформаційної політики України (далі – відповідач, Мінкультури) на постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 04 квітня 2023 року у справі № 380/13557/21 за позовом особи до Мінкультури третя особа - Департамент архітектури та розвитку містобудування Львівської обласної державної адміністрації, про визнання протиправним та скасування припису.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Особа звернулась до суду з позовом про визнання протиправним і скасування припису про припинення проведення земельних та будь-яких інших будівельних робіт на об'єкті у м. Львові зі знесенням існуючих будівель. Такий припис винесено з підстав здійснення позивачем будівельних робіт у межах історичного ареалу міста

Львова, затвердженого рішенням виконавчого комітету Львівської міської ради від 09 грудня 2005 року № 1311 «Про затвердження меж історичного ареалу та зони регулювання забудови міста Львова» (далі – рішення виконкому № 1311), й у межах охоронної (буферної) зони об'єкта «Архітектурний ансамбль історичного центру Львова», включеного до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, що є порушенням вимог частини четвертої статті 32 Закону України від 08 червня 2000 року № 1805-III «Про охорону культурної спадщини» (далі – Закон № 1805-III).

Львівський окружний адміністративний суд рішенням у задоволенні позову відмовив, оскільки дійшов висновку, що Мінкультури під час винесення спірного припису діяло у межах повноважень, а припис винесено на виконання покладеного на нього завдання щодо охорони об'єкта всесвітньої культурної спадщини.

Восьмий апеляційний адміністративний суд постановою рішенням суду першої інстанції скасував та задовольнив позов. Суд керувався тим, що проектну документацію позивач розробив та затвердив відповідно до містобудівних умов та обмежень, провів її експертизу та отримав дозвіл на початок виконання будівельних робіт, історико-архітектурний опорний план та межі історичного ареалу міста Львова не затверджені у встановленому законом порядку, а тому спірний припис є протиправним та підлягає скасуванню.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, постанову апеляційного суду скасував, рішення окружного суду залишив у силі.

ОЦІНКА СУДУ

Межі історичного ареалу міста Львова закріплені на нормативному рівні згідно з історико-містобудівним опорним планом міста Львова, який входить до складу містобудівної документації «Корегування генерального плану м. Львова» II-стадія. Генеральний план», затвердженої ухвалою Львівської міськради 18-ї сесії 5-го скликання № 3924 від 30 вересня 2010 року, що розроблена відповідно до чинного на час розробки законодавства, а саме: законів України «Про основи містобудування», «Про планування та забудову територій», ДБН Б.1-3-97 «Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження генеральних планів міських населених пунктів», затверджених наказом Держбуду України 25 вересня 1997 року № 164.

Оскільки історико-містобудівний опорний план міста Львова, яким визначені, зокрема території, що знаходяться під охороною ЮНЕСКО та історичний ареал міста Львова, ґрунтується на розробленому інститутом «Укрзахідпроектреставрація» у 2005 році історико-архітектурному плані міста Львова, що також покладений в основу рішення виконкому № 1311, то відповідно території, що визначені такими, що входять до меж історичного ареалу міста Львова згідно з зазначеним рішенням виконкому, знаходяться у межах історичного ареалу міста Львова або його буферної зони на підставі такого історико-містобудівного опорного плану як складової Генерального плану міста Львова.

Відтак, з огляду на обов'язковість Генерального плану міста Львова та з метою забезпечення захисту об'єктів культурної спадщини на території міста Львова, занесених до Списку історичних населених місць України, затвердженого постановою КМУ від 26 липня 2001 року № 878, а також для збереження історичної забудови

у центральній частині міста Львова, внесеної до Списку всесвітньої спадщини Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини 5 грудня 1998 року на 22-й конференції Комітету світової спадщини ЮНЕСКО, "Ансамбль історичного центру Львова" (об'єкт № 865), суб'єкти містобудування зобов'язані дотримуватися обмежень і вимог, установлених Законом № 1805-III, під час здійснення містобудівної діяльності на території, що належить до історичного ареалу та його буферної зони відповідно до історико-містобудівного опорного плану міста Львова.

Незатвердження науково-проектної документації з визначення меж історичного ареалу міста Львова відповідно до статті 32 Закону № 1805-III, не впливає на правовий режим території як такої, що належить до земель історико-культурного призначення, не виводить її з-під державної охорони (охорони законом). Оскільки за законом правовий статус відповідної території як об'єкта культурної спадщини пов'язаний з фактом її перебування у визначених межах історичного ареалу населеного місця України, наявність або відсутність відповідного рішення органу місцевого самоврядування чи центрального органу виконавчої влади не змінює цього факту.

Верховний Суд погодився з висновком суду першої інстанції, що Мінкультури під час винесення припису діяло у межах повноважень, визначених Законом № 1805-III та Положенням № 885, на виконання покладеного на нього завдання щодо охорони об'єкту всесвітньої культурної спадщини, а здійснення будівельних робіт на території історичного ареалу міста Львова за відсутності погодженої у встановленому порядку проектної документації та без відповідного дозволу центрального органу виконавчої влади, що формує та реалізує державну політику у сфері охорони культурної спадщини, є порушенням частини четвертої статті 32 Закону № 1805-III.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 грудня 2023 року № 380/13557/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115665750>

1.3. Про обмеження на здійснення страховиком діяльності, яка безпосередньо не пов'язана зі здійсненням страхової діяльності

Категоричний зміст частини чотирнадцятої статті 2 Закону України від 07 березня 1996 року № 85/96-ВР «Про страхування» (в редакції чинній на час виникнення спірних правовідносин), з використанням обмежувально-вказівної частки «лише», вказує на те, що передбачений нею перелік видів безпосередньої діяльності страховика є виключним, а у зазначеному переліку відсутня така діяльність як надання фінансової допомоги, в тому числі поворотної. Для надання послуг чи здійснення будь-яких інших операцій обов'язковими умовами є пов'язаність їх із зазначеними видами діяльності або забезпечення власних господарських потреб страховика

09 листопада 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу касаційну скаргу Національного

банку України (правонаступник Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг) на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 22 грудня 2018 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 23 квітня 2019 року у справі № 826/10462/17 за позовом ПрАТ «Страхової компанії «Ліберті» до НБУ, про визнання протиправним та скасування розпорядження про застосування заходу впливу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами планового заходу державного нагляду (контролю) встановлено порушення позивачем ліцензійних умов та законодавства про фінансові послуги, зокрема, щодо надання поворотних фінансових допомог. Підставою для такого висновку слугували встановлені факти надання позивачем протягом 2015-2016 років чотирьох поворотних фінансових допомог на загальну суму більше 244 мільйонів гривень. Позивач вказав, що чинне законодавство не містить прямих заборон чи обмежень щодо укладення договорів безвідсоткової поворотної фінансової допомоги за умов укладення таких договорів з компаніями, щодо яких позивач є засновником, а, укладені договори не можна розцінювати як позику, оскільки вони не є оплатними, не мають на меті отримання прибутку, що є необхідною ознакою фінансової послуги, до якої відноситься і позика.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, позов задоволено. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що фінансовими послугами є операції з фінансовими активами, які надаються на ринку фінансових послуг з метою отримання прибутку (збереження реальної вартості фінансових активів, що виключає можливість віднесення договорів поворотної фінансової допомоги, укладених позивачем, до договорів позики, оскільки їх укладення не має на меті отримання прибутку, крім цього сама поворотна фінансова допомога надавалася компаніям, в яких позивач є засновником.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, оскаржувані судові рішення скасував та ухвалив нове рішення – про відмову у задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд зазначив, що ключовим у спірних правовідносинах є питання дотримання позивачем встановленого Законом України від 07 березня 1996 року № 85/96-ВР «Про страхування» (далі - Закон № 85/96-ВР) (чинного на момент виникнення спірних правовідносин) обмеження на здійснення страховиком діяльності, яка безпосередньо не пов'язана зі здійсненням страхової діяльності.

Відповідно до частини чотирнадцятої статті 2 Закону №85/96-ВР предметом безпосередньої діяльності страховика може бути лише страхування, перестрахування і фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням.

Такий категоричний зміст, з використанням обмежувально-вказівної частки «лише», вказує на те, що передбачений нею перелік видів безпосередньої діяльності страховика є виключним, а у зазначеному переліку відсутня така діяльність страховика, як надання фінансової допомоги, в тому числі поворотної.

За правилами частини п'ятнадцятої статті 2 Закону № 85/96-ВР дозволяються виконання зазначених видів діяльності у вигляді надання послуг для інших страховиків на підставі укладених цивільно-правових угод, надання послуг (виконання робіт), якщо це безпосередньо пов'язано із зазначеними видами діяльності, а також будь-які операції для забезпечення власних господарських потреб страховика.

Отже, частинами чотирнадцятою та п'ятнадцятою статті 2 Закону № 85/96-ВР окремо передбачено види діяльності, які безпосередньо може виконувати страховик, в тому числі у вигляді надання послуг для інших страховиків, а також умови надання таких послуг (виконання робіт) та здійснення будь-яких інших операцій. При цьому, для надання послуг чи здійснення будь-яких інших операцій обов'язковими умовами є пов'язаність їх із зазначеними видами діяльності або забезпечення власних господарських потреб страховика.

Надані позивачем фінансові допомоги не стосувались безпосередньо страхової діяльності позивача чи інших страховиків, а також не були спрямовані на забезпечення власних господарських потреб позивача як страховика, відтак не підпадають під виключення, які передбачені частиною п'ятнадцятою статті 2 Закону № 85/96-ВР.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 листопада 2023 року № 826/10462/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114834850>

1.4. Про порядок та підстави видачі дозволу органом місцевого самоврядування на відключення квартири чи нежитлового приміщення від системи централізованого опалення (теплопостачання)

Власники квартир та нежитлових приміщень багатоквартирних будинків мають право звернутися до органу місцевого самоврядування із заявами про відключення їх квартир в багатоквартирному будинку від централізованого опалення, що підлягають розгляду за приписами Порядку відключення споживачів від систем централізованого опалення та постачання гарячої води, затвердженого наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 26 липня 2019 року № 169.

Заборона на відключення квартири або нежитлового приміщення у багатоквартирному будинку від мережі централізованого опалення відсутня, лише встановлено обмеження для власників квартир та нежитлових приміщень у багатоквартирних будинках, в яких не менше половини квартир і нежитлових приміщень відокремлені (відключені) від мережі централізованого опалення.

Порядок № 169 не передбачає ніяких умов, при яких комісія з питань щодо відключення споживачів від систем (мереж) централізованого опалення (теплопостачання) та постачання гарячої води має право не розглядати заяву власника квартири чи нежитлового приміщення про відокремлення від мережі централізованого опалення або не надавати заявникові рекомендації щодо

можливих варіантів влаштування системи індивідуального тепlopостачання (опалення та/або гарячого водопостачання) і витяг із протоколу

09 листопада 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Спільного підприємства - ТОВ «Світловодськпобут» на рішення Кіровоградського окружного адміністративного суду від 16 червня 2021 року постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 26 жовтня 2021 року у справі № 340/298/21 за позовом Спільного підприємства - ТОВ «Світловодськпобут» до виконавчого комітету Світловодської міської ради, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору - ОСОБА_1, про визнання протиправним та скасування рішення виконавчого комітету Світловодської міської ради про відключення від системи (мереж) централізованого опалення (тепlopостачання) та систем (мереж) постачання гарячої води вбудованого нежитлового приміщення будинку.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Через неналежне виконання позивачем послуг централізованого опалення та гарячого водопостачання ОСОБА_1, який є власником вбудованого нежитлового приміщення, подав до міжвідомчої комісії з питань відключення від мереж централізованого опалення (тепlopостачання) та систем (мереж) постачання гарячої води (далі - Комісія) заяву про надання дозволу на відключення від мережі та встановлення індивідуального опалення в квартирі. За результатами розгляду заяви власнику приміщення, надано дозвіл на відключення вбудованого нежитлового приміщення від мереж централізованого опалення та гарячого водопостачання, при наявності технічної можливості встановлення індивідуального опалення. Не погодившись з цим рішенням позивач вказав, що вказаний будинок відсутній в переліку будинків, які мають відключення опалювальної площі більше 50%

Рішенням Кіровоградського окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду, відмовлено у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що з огляду на те, що в будинку відключено від систем (мереж) централізованого опалення (тепlopостачання) та систем (мереж) постачання гарячої води більше половини квартир, у відповідача були правові підстави видати дозвіл на відключення від мереж.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд дійшов висновку, що власники квартир та нежитлових приміщень багатоквартирних будинків мають право звернутися до із заявами про відключення їх квартир в багатоквартирному будинку від центрального опалення, що підлягають розгляду за приписами Порядку відключення споживачів від систем централізованого опалення та постачання гарячої води, затвердженим наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 26 липня 2019 року № 169 (далі - Порядок № 169).

Заборона на відключення квартири або нежитлового приміщення у багатоквартирному будинку від мережі централізованого опалення відсутня, лише встановлено обмеження для власників квартир та нежитлових приміщень у багатоквартирних будинках, в яких не менше половини квартир і нежитлових приміщень відокремлені (відключені) від мережі централізованого опалення.

З огляду на те, що в будинку відключено від систем (мереж) централізованого опалення (теплопостачання) та систем (мереж) постачання гарячої води більше половини квартир, у відповідача були правові підстави видати дозвіл оскаржуваним рішенням в цьому провадженні рішенням, а тому в позові належить відмовити.

Положення Порядку №169 зобов'язує Комісію розглянути заяву про відокремлення від мережі централізованого опалення та надати рекомендації щодо можливих варіантів влаштування системи індивідуального теплопостачання (опалення та/або гарячого водопостачання) і протоколи.

Втім, Порядок № 169 не передбачає ніяких умов, при яких Комісія має право не розглядати заяву власника квартири чи нежитлового приміщення про відокремлення від мережі централізованого опалення або не надавати заявникові рекомендації щодо можливих варіантів влаштування системи індивідуального теплопостачання (опалення та/або гарячого водопостачання) і витяг із протоколу.

Закон не надає Комісії можливість при розгляді заяви на власний розсуд визначити повністю або частково вид і зміст управлінського рішення, яке приймається, або можливість вибору на власний розсуд одного з декількох варіантів управлінських рішень, кожне з яких є правомірним, що узгоджується з положеннями пунктів 3-6 розділу III Порядку № 169.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 листопада 2023 року № 340/298/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114804888>

1.5. Про невідповідність Правил виробництва коньяків України в частині положень щодо обов'язкового використання вітчизняних коньячних спиртів при виробництві коньяків України Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів»

Правила виробництва коньяків України, затверджені наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 27 грудня 2017 року № 702 не можуть визначати засади державної політики щодо регулювання виробництва, експорту, імпорту оптової і роздрібною торгівлі спиртом коньячним і алкогольними напоями та обігом алкогольних напоїв на території України, так як вказані відносини регулюються саме Законом України 19 грудня 1995 року № 481/95-ВР «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів».

Країна походження сировини не є характеристикою продукції або пов'язаних з нею процесів та методів виробництва, а встановлення Міністерством аграрної політики та

продовольства України вимог до країни походження сировини, яка повинна використовуватись у виробництві продукції (коньяків України), не стосується вимог до характеристик готової продукції (таких як: вміст спирту, цукру, концентрація метилового спирту) або пов'язаних з нею процесів та методів виробництва, а тому виходить за межі поняття саме технічного регулювання, щодо якого Мінагрополітики здійснює функції із його забезпечення

15 листопада 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційні скарги ПрАТ «Одеський коньячний завод», ПрАТ «Дім марочних коньяків «Таврія», Міністерства аграрної політики та продовольства України на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 10 лютого 2020 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 15 вересня 2020 року у справі № 640/18727/18 за позовом ТОВ «Алкогольно-безалкогольний комбінат «Дніпро», ПрАТ «Південна винокурня» до Міністерства аграрної політики та продовольства України, треті особи: ПрАТ «Одеський коньячний завод», Українська корпорація по виноградарству і виноробній промисловості «Укрвинпром», ПрАТ «Дім марочних коньяків «Таврія», Орендне підприємство «Ужгородський коньячний завод» про визнання протиправними та скасування в частині Правил виробництва коньяків України.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Міністерство аграрної політики та продовольства України затвердило Правила виробництва коньяків України, затверджені наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 27 грудня 2017 року № 702 (далі – Правила № 702), якими, зокрема, встановлено обов'язкове використання коньячного спирту українського походження при виготовленні коньяків України. Не погоджуючись з вказаним обмеженням позивачі звернулись з цим позовом до суду.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, визнано нечинними Правила № 702 в частині. Суди попередніх інстанцій дійшли висновків, що на момент затвердження Правил № 702 чинне законодавство України (Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Генеральна угода з тарифів та торгівлі, Угода про асоціацію з Європейським Союзом, які є складовою частиною національного законодавства), забороняло встановлювати на національному рівні вимоги щодо змішування, переробки або використання вітчизняних та імпортованих товарів у певних кількостях чи пропорціях.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд зазначив, що на момент затвердження Правил № 702 спеціальні нормативно-правові акти у сфері виробництва коньяків України (зокрема, Закон України від 19 грудня 1995 року № 481/95-ВР «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» (далі - Закон № 481/95-ВР), Закон України від 16 червня

2005 року № 2662-IV «Про виноград та виноградне вино» (далі - Закон №2662-IV), Державні стандарти України 4700:2006) не встановлювали вимог щодо обов'язкового використання спиртів коньячних вітчизняного походження при виробництві коньяків України.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанції про те, що Правила № 702 в частині положень щодо обов'язкового використання вітчизняних коньячних спиртів при виробництві коньяків України не відповідають вказаним правовим актам вищої юридичної сили, а отже є протиправними.

Правила № 702 не можуть визначати засади державної політики щодо регулювання виробництва, експорту, імпорту оптової і роздрібною торгівлі спиртом коньячним і алкогольними напоями та обігом алкогольних напоїв на території України, так як вказані відносини регулюються саме Законом № 481/95-ВР.

Країна походження сировини не є характеристикою продукції або пов'язаних з нею процесів та методів виробництва, а встановлення відповідачем вимог до країни походження сировини, яка повинна використовуватись у виробництві продукції (коньяків України), не стосується вимог до характеристик готової продукції (таких як: вміст спирту, цукру, концентрація метилового спирту) або пов'язаних з нею процесів та методів виробництва, а тому виходить за межі поняття саме технічного регулювання, щодо якого відповідач здійснює функції із його забезпечення.

Крім цього у цій справі Верховний Суд розглянув питання застосування статті 5 Закону № 2662-IV з урахуванням норм Закону України від 16 червня 1999 року № 752-XIV «Про правову охорону географічних зазначень» (статті 6, 7) (далі – Закон № 752-XIV), Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15.04.1994.

Верховний Суд дійшов висновку, про те, що використання у конструкції правової норми статті 5 Закону № 2662-IV, яка стосується загальних вимог, в тому числі до коньяків, умов їх виробництва, словосполучення «коньяки України» жодним чином не підтверджує існування такого зареєстрованого в Україні географічного зазначення походження товару, а тому на нього не поширюються приписи статті 6 Закону № 752 - XIV, Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15 квітня 1994 року.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 листопада 2023 року у справі № 640/18727/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114940569>

1.6. Про необхідність дотримання Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, процедури прийняття регуляторного акта у період дії правового режиму воєнного стану

Прийняття акта тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, узгоджується з такою ознакою регуляторного акта, як неодноразовість застосування та невизначеність терміну дії, оскільки період воєнного стану не є чітко визначеним часовим періодом, а його тривалість не має наперед визначеного строку, позаяк,

такий акт, може бути віднесено до регуляторного акта за умови, якщо він володіє іншими, визначеними статтею 1 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», ознаками відповідного акта.

Регуляторний орган під час прийняття такого акта у період дії правового режиму воєнного стану зобов'язаний дотримуватися встановленої Законом України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» процедури, крім випадків, якщо право відступу від визначеної процедури на період дії правового режиму воєнного стану прямо закріплено Законом України «Про правовий режим воєнного стану» або іншим законом, що регулює визначений порядок прийняття відповідним регуляторним органом такого акта

28 листопада 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг на постанову Шостого апеляційного адміністративного суду у складі колегії суддів від 10 травня 2023 року у справі № 640/10063/22 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Йе Енергія» до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг про визнання протиправною та нечинною постанови про особливості зміни постачальника природного газу споживачем, що не є побутовим, в умовах воєнного стану

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг 21 червня 2022 року прийнято постанову № 613 «Про особливості зміни постачальника природного газу споживачем, що не є побутовим, в умовах воєнного стану». Не погоджуючись з вказаною постановою позивач зазначив, що запровадження нової процедури зміни споживачем, що не є побутовим, постачальника без проведення остаточного розрахунку з діючим постачальником протирічить статті 14 Закону України «Про ринок природного газу» та порушує права діючих постачальників природного газу. Крім того фізичні та юридичні особи, їх об'єднання та інші заінтересовані особи були позбавлені права надавати зауваження та обґрунтовані пропозиції до проекту акта, що має ознаки регуляторного, внаслідок недотримання відповідачем встановленого порядку прийняття такого акта.

Рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва відмовлено у задоволенні позову. Суд першої інстанції дійшов висновку, що спірна постанова не є регуляторним актом, оскільки положення цієї постанови не спрямовані на правове регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, а лише встановлює на період дії воєнного стану особливості зміни постачальника природного газу споживачем, що не є побутовим.

Постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, скасовано рішення суду першої інстанції, а позов задоволено. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку,

що спірна постанова має ознаки регуляторного акта, оскільки: прийнята уповноваженим на це регуляторним органом; встановлює норми права (визначаючи, що зміна постачальника природного газу здійснюється відповідно до Правил, однак, з врахуванням особливостей цієї постанови); не містить прямої вказівки на особу чи чіткий перелік осіб, прав та інтересів яких вона стосується (стосується невизначеного кола осіб, які є постачальниками та побутовими споживачами природного газу); не вичерпує свою дію фактом виконання, розрахована на неодноразове застосування.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а постанову суду апеляційної інстанції без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 21 червня 2022 року № 613 «Про особливості зміни постачальника природного газу споживачем, що не є побутовим, в умовах воєнного стану» характеризується усіма ознаками регуляторного акта, а саме: прийнята уповноваженим на це регуляторним органом (НКРЕКП); встановлює норми права, що регулюють правовідносини у сфері господарської діяльності на ринку природного газу (вносить зміни до процедури визначення постачальника, а саме - дозволяє змінювати постачальника природного газу для споживачів, що не є побутовими, без обов'язкового подання останніми довідки про відсутність простроченої заборгованості перед діючим постачальником); поширюється на невизначене коло осіб, які характеризуються певними ознаками, та не містить прямої вказівки на особу чи чіткий перелік осіб, прав та інтересів яких вона стосується (стосується невизначеного кола осіб, які є постачальниками та побутовими споживачами природного газу); має невизначений термін дії (не вичерпує свою дію фактом виконання, розрахована на неодноразове застосування, а тимчасовість цієї постанови залежить від настання обставин, які не мають чітко визначеної часової межі).

Верховний Суд проаналізувавши частину другу статті 15, статтю 16 Закону України 22 вересня 2016 року № 1540-VIII «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» (далі – Закон № 1540-VIII) вказав, що для розробки та прийняття рішень, що мають ознаки регуляторних актів, встановлена спеціальна процедура, яка, крім іншого включає обов'язок Регулятора: публікувати проект акта та обґрунтування до нього протягом встановленого строку, що не може бути меншим за 10 днів; приймати протягом цього строку зауваження та пропозиції від зацікавлених осіб; проводити відкрите обговорення проекту регуляторного акта; розміщувати інформацію про результати розгляду пропозицій та зауважень до проекту регуляторного акта з обґрунтуванням їх прийняття або відхилення на офіційному веб-сайті Регулятора не пізніше як за три робочих дні до прийняття Регулятором рішення.

Визначена процедура під час прийняття спірної постанови не була дотримана, зокрема: не дотримано мінімального десятиденного строку, протягом якого приймаються зауваження та пропозиції до проекту акта; прийнято постанову без

надання права на подання зауважень та пропозицій від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань та інших заінтересованих осіб; не обґрунтовано підстави відхилення поданих зауважень та пропозицій та не здійснено опублікування інформації стосовно цього.

Верховний Суд погодився з висновком суду апеляційної інстанції про те, що постанова, яка має ознаки регуляторного акта, яка прийнята з грубим порушенням встановленої процедури, не може вважатися такою, що відповідає засадам правомірності, визначеним частиною другою статті 2 Кодексу адміністративного судочинства України.

Вирішуючи питання застосування положень статей 15 та 16 Закону № 1540-VIII, частини другої статті 3 Закону України 11 вересня 2003 року № 1160-IV «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» (далі – Закон № 1160-IV) з урахуванням положень Закону України 12 травня 2015 року № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану» (далі – Закон № 389-VIII) щодо визначення ознак регуляторного акта Верховний Суд зробив висновок про те, що прийняття акта тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, узгоджується з такою ознакою регуляторного акта, як неодноразовість застосування та невизначеність терміну дії, оскільки період воєнного стану не є чітко визначеним часовим періодом, а його тривалість не має наперед визначеного строку, позаяк, такий акт, може бути віднесено до регуляторного акта за умови, якщо він володіє іншими, визначеними статтею 1 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», ознаками відповідного акта.

Регуляторний орган під час прийняття такого акта у період дії правового режиму воєнного стану зобов'язаний дотримуватися встановленої процедури, крім випадків, якщо право відступу від визначеної процедури на період дії правового режиму воєнного стану прямо закріплено Законом № 389-VIII або іншим законом, що регулює визначений порядок прийняття відповідним регуляторним органом такого акта.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 листопада 2023 року у справі № 640/10063/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115247990>

1.7. Про обов'язок органу, який за законом уповноважений приймати рішення про затвердження містобудівних умов та обмежень щодо земельних ділянок, на яких розташовано об'єкт всесвітньої спадщини, враховувати вимоги спеціального законодавства, яким урегульовано особливості охорони таких об'єктів

Під час розгляду заяв про надання містобудівних умов та обмежень на земельні ділянки, які належать до земель історико – культурного призначення, орган, який за законом уповноважений їх видавати (приймати рішення про їх затвердження), зобов'язаний перевірити відповідність наміру забудови такому цільовому призначенню з урахування встановленого законом (законодавством) режиму використання цих земель, у тому числі визначеному законом виду їх використання.

У випадку надання містобудівних умов та обмежень щодо земельних ділянок, на яких розташовано об'єкт всесвітньої спадщини, внесений до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, вищезгаданий орган зобов'язаний враховувати й вимоги спеціального законодавства, яким урегульовано особливості охорони об'єктів всесвітньої спадщини, зокрема перевірити, чи відповідає намір їх забудови плану управління об'єктом всесвітньої спадщини, який, окрім іншого, повинен містити опис умов, обмежень і заборон щодо об'єкта всесвітньої спадщини, його території та буферної зони

06 грудня 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційні скарги Українського національного комітету Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць, Львівської обласної організації Національної спілки художників України на постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 14 травня 2023 року у справі № 380/4498/20 за позовом Львівської обласної організації Національної спілки художників України, Українського національного комітету Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць до Виконавчого комітету Львівської міської ради, треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору на стороні позивачів: КМУ, Міністерство культури та інформаційної політики України, Львівська обласна державна адміністрація, треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача: ТОВ «Центр розвитку нерухомості», Управління охорони історичного середовища Львівської міської ради, про визнання протиправним та скасування рішення про затвердження містобудівних умов та обмежень для проектування об'єкта будівництва.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Виконавчим комітетом Львівської міської ради прийнято рішення про затвердження містобудівних умов та обмежень для проектування об'єкта будівництва на будівництво ТзОВ «Центр розвитку нерухомості» готелю з адміністративно-торговими приміщеннями, підземним паркінгом та даховою котельнею. Також затверджено містобудівні умови та обмеження для проектування об'єкта будівництва на будівництво. Не погоджуючись з вказаним рішенням позивачі вказали, що відповідач протиправно видав містобудівні умови та обмеження забудови під розміщення готелю з адміністративно-торговими приміщеннями, підземним паркінгом та даховою котельнею на земельній ділянці, яка розташована в межах історичного ареалу міста Львова та території, взятої під охорону ЮНЕСКО, і на якій перебуває об'єкт культурної спадщини у вигляді пам'ятки архітектури, на яку укладено охоронний договір.

Рішенням Львівського окружного адміністративного суду позов задоволено. Суд першої інстанції дійшов висновку, що містобудівна діяльність повинна враховувати необхідність збереження культурної спадщини, як це впливає зі змісту преамбули та статті 1 Закону України «Про основи містобудування», а також, що хоча власник земельної ділянки й володіє загальним правом на її забудову, проте, його реалізація повинна узгоджуватися і з приписами закону щодо збереження культурної спадщини

Постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нове судове рішення про відмову в задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції вказав, що вирішення питання про затвердження спірним рішенням містобудівних умов та обмежень належить до повноважень виконавчого комітету й такі умови відповідають вимогам законодавства і державних будівельних норм. Вказаний замовником намір забудови відповідав положенням містобудівної документації на місцевому рівні та цільовому призначенню земельної ділянки, стосовно якої видано містобудівні умови та обмеження, затверджені спірним рішенням, а тому відсутні передбачені законом підстави для відмови у їх видачі.

Верховний Суд касаційні скарги задовольнив частково, скасував рішення суду апеляційної інстанції, а рішення суду першої інстанції змінив, виклавши його мотивувальну частину відповідно до мотивів, наведених у постанові.

ОЦІНКА СУДУ

Об'єкт «Львів - Ансамбль історичного центру» є об'єктом всесвітньої спадщини, який внесено до Списку всесвітньої спадщини. Його межі визначаються у номінаційному дос'є, а землі, на яких розташовано такий об'єкт, в силу вимог закону та незалежно від рішень органів місцевого самоврядування щодо цільового призначення такої землі, належать до земель історико – культурного призначення.

Під час розгляду відповідних заяв про надання містобудівних умов та обмежень на земельні ділянки, які належать до земель історико – культурного призначення, орган, який за законом уповноважений їх видавати (приймати рішення про їх затвердження), зобов'язаний перевірити відповідність наміру забудови такому цільовому призначенню з урахування встановленого законом (законодавством) режиму використання цих земель, у тому числі визначеному законом виду їх використання.

У випадку надання містобудівних умов та обмежень щодо земельних ділянок, на яких розташовано об'єкт всесвітньої спадщини, внесений до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, вищезгаданий орган зобов'язаний враховувати й вимоги спеціального законодавства, яким урегульовано особливості охорони об'єктів всесвітньої спадщини, зокрема перевірити, чи відповідає намір їх забудови плану управління об'єктом всесвітньої спадщини, який, окрім іншого, повинен містити опис умов, обмежень і заборон щодо об'єкта всесвітньої спадщини, його території та буферної зони.

У справі, яка розглядалась, встановлено, що виконавчий комітет Львівської міської ради, приймаючи оскаржене рішення про надання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки, не врахував фактичного правового статусу об'єкта всесвітньої спадщини «Львів - Ансамбль історичного центру», який внесено до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, і є пам'яткою культурної спадщини національного значення, не взяв до уваги визначеної за законом категорії земельної ділянки, розташованої під таким об'єктом культурної спадщини, виду її використання, дозволеного законодавством, чинним станом на момент виникнення спірних правовідносин.

Таким чином, містобудівні умови та обмеження, як і рішення про їх затвердження, є незаконними і такими, що порушують не тільки права позивачів, а й громадський інтерес до культурної спадщини відповідно до її значення для суспільства, який згідно із статтею 5 Рамкової конвенції Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства, ратифікованої Україною, сторони зобов'язуються визнавати.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 грудня 2023 року № 380/4498/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115484526>

1.8. Про правомірність обчислення штрафу органом державного архітектурно-будівельного контролю, виходячи з розміру прожиткового мінімуму станом на дату прийняття рішення контролюючим органом

Прожитковий мінімум для працездатних осіб є одиницею виміру штрафу, передбаченого абзацом 2 пункту 3 частини другої статті 2 Закону України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності». Прожитковий мінімум для працездатних осіб встановлюється нормативно-правовим актом, який не врегульовує питання притягнення до відповідальності, тому, з огляду на правила застосування процесуального закону, такий прожитковий мінімум повинен застосовуватися в розмірі, встановленому на момент ухвалення рішення про накладення такого стягнення, а не на момент вчинення чи виявлення правопорушення у сфері містобудівної діяльності

12 грудня 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Інспекції державного архітектурно-будівельного контролю у місті Львові на рішення Львівського окружного адміністративного суду від 11 квітня 2022 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 06 вересня 2022 року у справі № 380/11292/21 за позовом ТОВ «Львівський домобудівний комбінат-плюс» до Інспекції державного архітектурно-будівельного контролю у місті Львові про визнання протиправними дій щодо проведення позапланової перевірки у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, стандартів і правил та визнання протиправною та скасування постанови про накладення штрафу у сфері містобудівної діяльності.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За наслідками проведеної перевірки з питань дотримання вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, державних стандартів і правил під час виконання підготовчих та будівельних робіт, встановлено порушення позивачем містобудівного законодавства, яке полягало у здійсненні будівництва об'єкта без документів, які надають право на виконання будівельних робіт та накладено штраф, який становить 370 прожиткових мінімумів. При визначенні розміру штрафу відповідач взяв до розрахунку розмір прожиткового мінімуму 2379 грн, який

установлено із 01 липня 2021 року, тобто розмір прожиткового мінімуму, чинний на момент прийняття постанови про накладення штрафу, а не на момент складення акта про порушення.

Рішенням Львівського окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, позов задоволено частково. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що відповідачем допущено порушення порядку проведення перевірки, які не можуть вважатися формальними та є підставою для визнання оскаржуваної постанови протиправною. Також відповідачем накладено штраф у розмірі, виходячи з прожиткового мінімуму, який згідно Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік», на момент виявлення порушення, ще не діяв.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій та ухвалив нове рішення про відмову у задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд проаналізувавши положення санкції абзацу 2 пункту 3 частини другої статті 2 Закону України 14 жовтня 1994 року № 208/94-ВР «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» (далі – Закон № 208/94-ВР), дійшов висновку, що вони є бланкетними, оскільки відсилають до положень частин першої-другої статті 1 Закону України від 15 липня 1999 року № 966-XIV «Про прожитковий мінімум», які є нормами-дефініціями, що визначають зміст поняття прожитковий мінімум та прожитковий мінімум для працездатних осіб. В той же час розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб встановлює інший нормативно-правовий акт, а саме, закон України про затвердження бюджету на певний рік. Тобто вказана величина не є сталою може змінюватися не тільки кожного року, але і кілька разів протягом календарного року.

Зміна розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб відповідним нормативно-правовим актом не тягне за собою зміни санкції абзацу 2 пункту 3 частини другої статті 2 Закону № 208/94-ВР, зміст якої визначається із застосуванням такого розміру. Такий закон - в даному випадку частина перша статті 7 Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» - не може вважатись новим і до нього не повинні застосовуватись положення частини першої статті 58 Конституції України.

Верховний Суд наголосив, що Закон України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» не є нормативно-правовим актом, яким встановлюється юридична відповідальність, а містить окремі об'єктивні ознаки, що можуть характеризувати правове явище (стан) (в цьому випадку, це розмір прожиткового мінімуму).

Таким чином, прожитковий мінімум для працездатних осіб є одиницею виміру штрафу, передбаченого абзацом 2 пункту 3 частини другої статті 2 Закону 208/94-ВР. Прожитковий мінімум для працездатних осіб встановлюється нормативно-правовим актом, який не врегульовує питання притягнення до відповідальності, тому, з огляду на правила застосування процесуального закону, такий прожитковий мінімум повинен застосовуватися в розмірі, встановленому на момент ухвалення рішення про

накладення такого стягнення, а не на момент вчинення чи виявлення правопорушення у сфері містобудівної діяльності.

З врахуванням викладеного, відповідач при визначенні розміру штрафу за вчинене правопорушення правомірно взяв до розрахунку розмір прожиткового мінімуму 2379 грн., який був чинний з 01 липня 2021 року.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 грудня 2023 року у справі № 380/11292/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115598186>

1.9. Про підстави для вжиття суб'єктами забезпечення цивільного захисту спеціальних заходів запобігання або реагування на надзвичайні ситуації

Вжиття суб'єктами забезпечення цивільного захисту спеціальних заходів запобігання або реагування допускається виключно у випадку настання або виникнення загрози настання надзвичайної ситуації. При цьому надзвичайна або небезпечна ситуація відповідає таким ознакам: 1) характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення; 2) є наслідком катастрофи, аварії, пожежі, стихійного лиха, епідемії, епізоотії, епіфітотії, застосування засобів ураження або іншою небезпечною подією; 3) призвела або може призвести до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності

15 грудня 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу виконавчого комітету Львівської міської ради на рішення Львівського окружного адміністративного суду від 08 березня 2023 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 05 липня 2023 року у справі № 380/12348/22 за позовом ОСОБА_1 до виконавчого комітету Львівської міської ради, Львівської міської ради, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідачів: Середня загальноосвітня школа № 98 міста Львова, Громадська організація «Кращий Сихів» про визнання протиправним та скасування рішення про заходи безпеки навколо території школи.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач отримав містобудівні умови та обмеження забудови земельної ділянки, яка належить йому на підставі договору купівлі-продажу, на проектування та будівництво торгового комплексу із знесенням будівлі кафе на підставі наказу Департаменту містобудування Львівської міськради № 197 від 01 липня 2013 року (далі – Наказ № 197).

Виконавчим комітетом Львівської міської ради прийнято рішення № 758 від 30 серпня 2022 року «Про заходи безпеки навколо території ЗСШ № 98», згідно з яким, враховуючи розміщення земельної ділянки, у рекреаційній зоні озелених територій загального користування, відповідно до Плану зонування території

Сихівського району, вирішено скасувати Наказ № 197. На виконання цього рішення на позаплановому засіданні міської комісії з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій Львівської міської ради прийнято рішення, яким визнано небезпечною ситуацію, що виникла за адресою будівництва торгового комплексу та такою, що потребує вжиття невідкладних заходів реагування, обмежено доступ позивача до об'єкта будівництва, припинено електропостачання та водопостачання до споруди та зобов'язано позивача зупинити будівельні роботи і здійснити демонтаж цієї будівлі. Не погоджуючись з вказаним рішенням позивач звернувся до суду.

Рішенням Львівського окружного адміністративного суду, залишеним без змін постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду, позов задоволено. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що рішення № 758 прийнято без достатніх правових підстав, передбачених статтею 29 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», та поза межами своїх повноважень, а спірні протоколи спрямовані на порушення права позивача на мирне володіння майном, як особи, що на законних підставах розпоряджається відповідною земельною ділянкою та є власником об'єкта будівництва, розміщеного на такій земельній ділянці

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення - без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд зазначив, що відповідно до частини восьмої статті 29 Закону України 17 лютого 2011 року № 3038-VI «Про регулювання містобудівної діяльності» (Закон - № 3038-VI) скасування містобудівних умов та обмежень здійснюється: за заявою замовника або за рішенням суду. У разі скасування за рішенням суду містобудівних умов та обмежень посадові особи відповідного уповноваженого органу містобудування та архітектури несуть відповідальність згідно із законом.

Отже, за існуючого правового регулювання встановленого частиною восьмою статті 29 Закону № 3038-VI, з урахуванням розподілу повноважень між виконавчими органами Львівської міськради, скасування містобудівних умов та обмежень, затверджених Наказом № 197, може здійснюватися добровільно, тобто за заявою замовника, або в судовому порядку. При цьому правом звернення до суду з відповідним позовом у межах реалізації контрольних повноважень у сфері регулювання містобудівної діяльності на території міста Львова наділений Департамент містобудування або орган, якому Департамент є підзвітним та підконтрольним. Однак, повноваженнями щодо самостійного скасування містобудівних умов та обмежень, навіть у разі їх невідповідності вимогам законодавства, ані Департамент містобудування, ані виконком Львівської міськради не наділені, оскільки спеціальним законом у спірних правовідносинах є саме Закон № 3038-VI, норми якого мають пріоритет перед положеннями Закону України 21 травня 1997 року № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні».

Крім того колегія суддів Верховного Суду, проаналізувавши пункти 24-26 частини першої статті 2, пункту 11, пункту 37 Кодексу цивільного захисту України, щодо питання правомірності прийняття міською комісією з питань техногенно-

екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій зазначила, що вжиття суб'єктами забезпечення цивільного захисту спеціальних заходів запобігання або реагування допускається виключно у випадку настання або виникнення загрози настання надзвичайної ситуації. При цьому надзвичайна або небезпечна ситуація відповідає таким ознакам: 1) характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення; 2) є наслідком катастрофи, аварії, пожежі, стихійного лиха, епідемії, епізоотії, епіфітотії, застосування засобів ураження або іншою небезпечною подією; 3) призвела або може призвести до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності.

Відповідачі не надали будь-яких доказів на підтвердження того, що ситуація, яка склалася на об'єкті будівництва у місті Львові, відповідає вищенаведеним ознакам надзвичайної або небезпечної ситуації, а також не довели необхідності, з огляду на мету попередження або реагування на небезпечну ситуацію, вжиття заходів у вигляді втручання у право власності позивача.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 грудня 2023 року у справі № 380/12348/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115722476>

1.10. Про зарахування до стажу державної служби часу роботи (служби) на посадах в органах внутрішніх справ при призначенні пенсії

До стажу державної служби зараховується, зокрема робота (служба) на посадах керівних працівників і спеціалістів в апараті органів внутрішніх справ та на посадах рядового та начальницького складу в органах внутрішніх справ

19 грудня 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Чернівецького окружного адміністративного суду від 07 серпня 2023 року, та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 18 вересня 2023 року у справі № 600/947/23-а за позовом ОСОБА_1 до Головного управління Пенсійного фонду України в Чернівецькій області про визнання протиправною бездіяльності щодо призначення йому пенсії за віком.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами звернення до пенсійного органу позивачу відмовлено у переведенні його з пенсії за віком призначеної відповідно до Закону України від 09 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі - Закон № 1058-IV), на пенсію за віком відповідно до Закону України від 16 грудня 1993 року № 3723-XII «Про державну службу» (далі - Закон № 3723-XII). Відмова обґрунтована тим, що оскільки період проходження служби позивачем в органах внутрішніх справ не може бути зарахований до стажу державної

служби, відтак права на призначення пенсії за віком відповідно до Закону №3723-XII не має.

Рішенням Чернівецького окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою Сьомого апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовлено. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що період служби позивача в органах внутрішніх справ (з 1987 по 2000 роки) дає право на призначення пенсії відповідно до Закону України від 09 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі - Закон № 2262-XII) та не може бути зарахований до стажу державної служби, тому за відсутності в позивача 20 років стажу державної служби права на призначення пенсії за віком відповідно до Закону №3723-XII він не має.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу частково, скасував оскаржувані судові рішення та ухвалив нове рішення про задоволення позову частково.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд зазначив, що відповідно до пункту 8 розділу XI Прикінцевих та перехідних положень Закону № 889-VIII стаж державної служби за періоди роботи (служби) до набрання чинності цим Законом обчислюється у порядку та на умовах, установлених на той час законодавством.

Посади і органи, час роботи в яких зараховується до стажу державної служби до 01 травня 2016 року, визначались Порядком обчислення стажу державної служби, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 03 травня 1994 року № 283 «Про порядок обчислення стажу державної служби» (далі - Порядок № 283).

За приписами Порядку № 283, до стажу державної служби зараховується, зокрема робота (служба) на посадах керівних працівників і спеціалістів в апараті органів внутрішніх справ та на посадах рядового та начальницького складу в органах внутрішніх справ.

Верховний Суд зазначив, що період служби позивача на посадах в органах внутрішніх справ з 22 травня 1987 року по 18 квітня 2000 року підлягає зарахуванню до стажу державної служби, в тому числі для призначення пенсії за віком відповідно до Закону № 3723-XII.

Оскільки на час звернення із заявою про переведення з пенсії за віком відповідно до Закону № 1058-IV на пенсію державного службовця відповідно до Закону № 3723-XII позивач досягнув 62-річного віку, мав страховий стаж понад 35 років, на день набрання чинності Законом № 889-VIII мав понад 20 років стажу на посадах, віднесених до відповідних категорій посад державних службовців, він має право на призначення пенсії відповідно до Закону № 3723-XII.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 грудня 2023 року № 600/947/23-а можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115761135>

III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян

1.1. Про розуміння десятирічного строку «неучасті» політичної партії в загальнодержавних виборах як підстави для анулювання її реєстрації

Визначений приписами статті 24 Закону України від 05.04.2001 № 2365-III «Про політичні партії в Україні» десятирічний строк необхідно розуміти як єдиний послідовний період діяльності політичної партії тривалістю у десять років, що передує зверненню контролюючого органу (Міністерства юстиції України) до суду з позовом щодо анулювання реєстраційного свідоцтва цієї політичної партії

19 грудня 2023 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу політичної партії «Організація Українських Націоналістів» на постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 08 грудня 2021 року у справі № 640/2933/20 за позовом Міністерства юстиції України до про анулювання реєстраційного свідоцтва.

ОБСТАВИНИ СПРАВ

У лютому 2020 року МЮУ звернулося до суду з адміністративним позовом про анулювання реєстраційного свідоцтва політичної партії «ОУН» від 17 листопада 1993 року № 518, оскільки протягом останніх десяти років вона не висувала своїх кандидатів на виборах Президента України і народних депутатів України, що є підставою для анулювання реєстрації цієї політичної партії відповідно до частини першої статті 24 Закону України від 05 квітня 2001 року № 2365-III «Про політичні партії в Україні» (далі - Закон № 2365-III). На переконання відповідача, встановлений зазначеною нормою десятирічний строк треба обчислювати з дати реєстрації партії та продовжувати (розділяючи) на нові десятирічні періоди після закінчення попередніх десяти.

Окружний адміністративний суд міста Києва рішенням від 30 квітня 2021 року відмовив у задоволенні позову та дійшов висновку, що позивач не довів належними та допустимими доказами існування підстав, з якими стаття 24 Закону № 2365-III пов'язує звернення до суду з позовом про анулювання реєстрації партії.

Шостий апеляційний адміністративний суд постановою від 08 грудня 2021 року скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив частково: анулював реєстрацію політичної партії «ОУН»; у задоволенні інших позовних вимог відмовив. Суд виходив з того, що зміст частини першої статті 24 Закону № 2365-III щодо такої підстави для анулювання реєстрації політичної партії, як не висування нею кандидатів на виборах, не деталізує яким чином має обчислюватися десятирічний строк, та виснував, що не висування кандидатів на виборах Президента України та/або народних депутатів України в розумінні зазначеної норми є підставою для анулювання реєстрації такої політичної партії.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, скасував постанову апеляційного суду, а справу направив на новий судовий розгляд до цього ж суду.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд звернув увагу, що Закон № 2365-III розрізняє підстави припинення діяльності політичної партії шляхом заборони її діяльності та шляхом анулювання її реєстраційного свідоцтва, які передбачають судовий порядок їх реалізації. Якщо заборона діяльності політичної партії пов'язується головним чином з її діяльністю, яка суперечить легітимній меті її створення, то анулювання реєстрації партії передбачає, по суті, юридичну констатацію (оформлення) фактичного припинення її діяльності.

Колегія судів виходила з того, що висування політичною партією свого кандидата на загальнодержавних виборах не охоплюється (не обмежується) реєстрацією (як результатом) висунутого кандидата/кандидатів від цієї політичної партії, але пов'язується з нею. Іншими словами, висування політичною партією кандидата/кандидатів на вибори передбачає обов'язок політичної партії «задекларувати» своє рішення шляхом подання відповідних документів до Центральної виборчої комісії (далі – ЦВК) для вирішення питання щодо реєстрації; водночас відмова ЦВК у реєстрації кандидата/кандидатів від політичної партії, що у підсумку спричинить «неучасть» висунутих нею кандидата/кандидатів на загальнодержавних виборах – якщо оцінювати це рішення ЦВК безвідносно до попереднього етапу – не може буди достатнім свідченням того, що політична партія не висувала кандидата/кандидатів на вибори й таким чином як політична сила була бездіяльна протягом виборчого процесу. Тому не менш важливо в цьому контексті оцінювати й дії самої політичної партії щодо висування кандидата/кандидатів на вибори через призму того, чи ця інтенція партії узгоджувалася з вимогами закону (щодо процедури висування) та переслідувала легітимну мету.

Судова палата наголосила, що під десятирічним строком «неучасті» політичної партії у загальнодержавних виборах, з яким приписи частини першої статті 24 Закону № 2365-III пов'язують умови для анулювання її реєстрації, треба розуміти той строк, який передує зверненню МЮУ до суду з відповідним позовом. Отже, йдеться про останні десять років існування політичної партії, незалежно від того, якою була її участь у виборах Президента України та/або виборах народних депутатів України у минулі – поза десятирічним строком – роки її діяльності (за умови, що політична партія існує більше десяти років). Саме останні десять років, протягом яких зазвичай проводяться чергові загальнодержавні вибори як Президента України, так і народних депутатів України, можуть повністю вказати на те, чи політична партія є виразником політичної волі громадян та суб'єктом виборчого процесу, чи ні. З цієї позиції оцінювати діяльність політичної партії в аспекті її участі у загальнодержавних виборах за весь минулий період її існування, зокрема з дати створення (реєстрації), який подекуди може сягати й двадцяти років – тобто більше, як за останні десять років (за умови, що період існування партії перевищує ці десять років) – немає сенсу, адже ніяк не вдасться встановити чи сьогоденне існування зареєстрованої політичної партії досі відповідає меті, з якою Закон № 2365-III пов'язує право громадян на свободу об'єднання в політичні партії, а чи насправді ця партія залишається структурованою одиницею, яка сприяє творенню політичної волі громадян і своєю активною (але не забороненою законом) поведінкою її виражає.

На думку судової палати, саме такий зміст має вкладатися у положення частини першої статті 24 Закону № 2365-III, коли вирішується питання про анулювання реєстрації політичної партії з мотивів не висування нею кандидатів на загальнодержавні вибори,

причому навіть тієї політичної партії, яка колись брала у них участь, але з будь-яких інших причин протягом останніх десяти років перед зверненням до суду цього більше не робила.

Таким чином, сам факт висування політичною партією кандидата на загальнодержавних (але не місцевих) виборах після десяти років «неучасті» в них, є обставиною, яка зобов'язує суд щонайменше пересвідчитися у дійсності намірів політичної партії взяти участь у політичному житті держави. Для цього потрібно оцінити, з поміж іншого, наскільки сам процес висування кандидата на вибори чи то народного депутата України, чи то Президента України відповідав вимогам законодавства і чи було це висування проявом дійсних намірів (волі, бажання) і, головне, інституційної спроможності політичної партії взяти участь у виборчому процесі, а не імітувати її, вдавшись до цього способу суто для формального, а не реального виконання вимог закону.

У зв'язку з неповно встановленими обставинами Верховний Суд направив цю справу на новий апеляційний розгляд.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 грудня 2023 року № 640/2933/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115761389>

1.2. Про недискримінаційність вимог до предмета закупівель, встановлених Замовником відповідно до законодавства у сфері використання ядерної енергії при формуванні тендерної документації, предметом закупівлі якої є обладнання, роботи та послуги для атомних електростанцій

Встановлюючи вимоги до предмета закупівлі, яким у переважній більшості є обладнання, роботи і послуги для атомних електростанцій, ДП «НАЕК «Енергоатом» має керуватися, передусім, положеннями законодавства у сфері використання ядерної енергії, дотримуватися норм і правил з ядерної та радіаційної безпеки, цілої низки інших галузевих актів.

Тому вимоги до предмета закупівлі, встановлені Замовником відповідно до вимог законодавства у сфері використання ядерної енергії, не можуть бути визнані дискримінаційними у розумінні Закону України «Про публічні закупівлі», оскільки законодавство у сфері використання ядерної енергії є спеціальним у даних правовідносинах

09 листопада 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Антимонопольного комітету України на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 20 червня 2022 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 17 січня 2023 року у справі № 640/22631/21 за позовом Державного підприємства "Національна атомна енергогенеруюча компанія "Енергоатом" до Антимонопольного комітету України, третя особа - Inkla Trading&Engineering GmbH про визнання протиправним та скасування рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ДП «НАЕК «Енергоатом» (Замовник) в електронній системі закупівель (ЕЗЗ) розміщено оголошення про проведення процедури закупівлі відкриті торги ДП «НАЕК «Енергоатом» ДК 021:2015 34310000-3 Двигуни та їх частини. Підприємство - Inkla Trading&Engineering GmbH (Скаржник) звернулося до відповідача зі скаргою про порушення позивачем законодавства в сфері публічних закупівель з вимогою зобов'язати усунути дискримінаційні умови та привести тендерну документацію у відповідність до вимог чинного законодавства у сфері публічних закупівель шляхом внесення змін до неї.

Постійно діючою адміністративною колегією Антимонопольного комітету України з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель прийнято рішення, яким зобов'язано позивача внести зміни до тендерної документації з метою усунення порушень, зазначених у мотивувальній частині цього рішення.

Рішенням окружного адміністративного суду міста, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Спірним у цій справі було питання чи дійсно ДП «НАЕК «Енергоатом» у тендерній документації ДК 021:2015 34310000-3 встановлені дискримінаційні вимоги і чи правильним є висновок відповідача, що тендерна документація позивача не відповідає вимогам чинного законодавства.

Верховний Суд зауважив, що встановлюючи вимоги до предмета закупівлі, яким у переважній більшості є обладнання, роботи і послуги для атомних електростанцій, позивач має керуватися, передусім, положеннями законодавства у сфері використання ядерної енергії, дотримуватися норм і правил з ядерної та радіаційної безпеки, цілої низки інших галузевих актів. Тому вимоги до предмета закупівлі, встановлені Замовником відповідно до вимог законодавства у сфері використання ядерної енергії, не можуть бути визнані дискримінаційними у розумінні Закону України «Про публічні закупівлі», оскільки законодавство у сфері використання ядерної енергії є спеціальним у даних правовідносинах.

Згідно обставин цієї справи, позивачем окрім пропозиції оригінальної продукції (виготовлена за конструкторською та технологічною документацією ДП «Фирма «Русский дизель») встановлено можливість пропонування еквівалентів оригінальним складовим, про що визначено у тендерній документації. При цьому, у разі подання пропозиції на постачання оригінальної продукції учасник повинен надати документальне підтвердження факту передачі конструкторської та технологічної документації від ДП «Фирма «Русский дизель» (правовласників цієї документації), виробнику товару, який зазначається в тендерній пропозиції учасника торгів. Під документальним підтвердженням розуміється цивільно-правовий документ, що засвідчує передачу проектно-конструкторської та технологічної документації, її обсяг, терміни та умови її використання.

Відповідно до вимог НП 306.2.106-2005 «Вимоги до проведення модифікацій ядерних установок та порядку оцінки їх безпеки» при ремонті (заміні) обладнання систем, важливих для безпеки, повинні використовуватися елементи, які вироблені за таким же технічним завданням або такими ж технічними умовами, що й елемент, який застосований в проекті ядерної установки, або такий, для застосування якого раніше було отримано узгодження Держатомрегулювання України.

Узгодження Держатомрегулювання України застосування еквівалентних елементів систем, важливих для безпеки, можливо за наявності погоджених ДП «НАЕК «Енергоатом» та Держатомрегулювання ТУ (ТС) або ТЗ.

Також НП 306.2.106-2005 визначено, що еквівалентний елемент - елемент, який вироблений за таким же технічним завданням або такими ж технічними умовами, що й елемент, який застосований в проекті ЯУ, або такий, для застосування якого раніше було отримано узгодження Держатомрегулювання України.

Тобто, при ремонті обладнання систем, важливих для безпеки, до яких належить дизель-генератор 78Г у складі АСД-5600, мають застосовуватися запасні частини, які виготовлені за конструкторсько-технологічною документацією заводу-виробника (у даному випадку ДП «Фирма «Русский дизель» (РФ)), або за ТУ (ТС), або ТЗ, погодженими із ДП «НАЕК «Енергоатом» та Держатомрегулювання України.

Отже згідно вимог тендерної документації, учасник повинен надати документальне підтвердження факту передачі конструкторської та технологічної документації ДП «Фирма «Русский дизель» (правовласників цієї документації) виключно за умови, якщо до постачання пропонується оригінальна продукція або ж у якості альтернативи подати пропозиції на постачання еквівалентної продукції, на підтвердження технічних характеристик якої, учасник має надати ТУ (ТС) або ТЗ на запропоновану ним продукцію, підписані виробником і погоджені з ДП «НАЕК «Енергоатом» та з ДІЯР України до кінцевого строку подання тендерних пропозицій.

За таких обставин Верховний Суд погодився з висновком судів попередніх інстанцій про безпідставність висновку відповідача про наявність дискримінаційних умов, викладених у тендерній документації, оскільки таке не відповідає положенням законодавства у сфері ядерної енергії.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 листопада 2023 року № 640/22631/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114834869>

1.3. Про недопустимість встановлення у тендерній документації умови про можливість доповнення і коригування основних вимог до договору під час його укладення з переможцем торгів

Встановлення у тендерній документації умови, що основні вимоги до договору не є остаточними і вичерпними, і можуть бути доповнені і скориговані під час укладення договору з учасником-переможцем торгів суперечить вимогам частини шостої статті 33 та частини четвертої статті 41 Закону № 922-VIII

09 листопада 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державного підприємства «Міжнародний аеропорт «Львів» на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 18 серпня 2022 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 18 квітня 2023 року у справі № 160/7811/22 за позовом ДП «Міжнародний аеропорт «Львів» до Східного офісу Держаудитслужби про визнання протиправним та скасування висновку.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Згідно з наказом Держаудитслужби розпочато моніторинг процедур закупівель ДП «Міжнародний аеропорт «Львів», за результатами якого складено висновок про порушення вимог частини шостої статті 33 та частини четвертої статті 41 Закону України «Про публічні закупівлі» (далі - Закон №922-VIII). Держаудитслужбою встановлено, що у пункті 3 розділу 6 «Результати торгів та укладання договору про закупівлю» Замовником зазначено, що основні вимоги до договору не є остаточними і вичерпними, і можуть бути доповнені і скориговані під час укладання договору з учасником-переможцем торгів в залежності від специфіки предмету, характеру, інших умов конкретного договору.

З огляду на встановлені порушення законодавства у сфері закупівель та з огляду на відсутність механізму їх усунення, керуючись статтями 5 та 10 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» та статтею 8 Закону № 922-VIII Держаудитслужби зобов'язав здійснити заходи направлені на недопущення встановлених порушень у подальшому, зокрема шляхом притягнення до відповідальності осіб, якими допущені порушення та протягом п'яти робочих днів з дня оприлюднення висновку оприлюднити через електронну систему закупівель інформацію та/або документи, що свідчать про вжиття таких заходів.

Рішенням окружного адміністративного суду міста, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Аналіз положень частин четвертої, п'ятої статті 41 Закону України № 922-VIII дає підстави для висновку, що встановлені частиною четвертою статті 41 Закону № 922-VIII заборони щодо зміни умов договору стосуються заборони на зміну істотних умов договору порівняно зі змістом тендерної документації, і така заборона не стосується формального викладення певних положень договору в редакції, відмінній від проекту договору, якщо при цьому не змінюються істотні умови договору, і норми цієї статті не містять заборони на уточнення редакції певних положень проекту договору, які не є істотними умовами договору у розмінні статті 638 Цивільного кодексу України.

Отже, Законом № 922-VIII вимагається, щоб умови договору про закупівлю не відрізнялися від змісту тендерної пропозиції, і його істотні умови не змінювалися після підписання (за винятками, передбаченими у тій же частині п'ятій статті 41). У цьому зв'язку важливо розуміти, що умови договору про закупівлю не повинні саме

сутнісно, змістовно виходити за рамки тендерної пропозиції (за винятком тих випадків, які передбачає Закон № 922-VIII).

З огляду на викладене у вимірі встановлених судами попередніх інстанцій фактичних обставин цієї справи колегія суддів погодилася з висновками судів попередніх інстанцій про те, що встановлення у тендерній документації умови, що основні вимоги до договору не є остаточними і вичерпними, і можуть бути доповнені і скориговані під час укладення договору з учасником-переможцем торгів суперечить вимогам частини шостої статті 33 та частини четвертої статті 41 Закону № 922-VIII.

Верховний Суд зазначив, що у разі виявлення порушення (порушень) законодавства у сфері публічних закупівель орган державного фінансового контролю зобов'язує замовника усунути у встановленому законодавством порядку такі порушення. Між тим, ані Закон № 922-VIII, ані Порядок № 552, не визначають у який саме спосіб замовник повинен усунути виявлені порушення. З цього слідує, що орган державного фінансового контролю на власний розсуд визначає спосіб усунення виявлених порушень. Разом з тим, задля попередження вчинення замовником нового порушення вимог законодавства контролюючий орган, визначаючи спосіб усунення порушень, повинен чітко зазначити, які саме дії (конкретний захід) повинен вжити замовник для усунення порушень.

У спірному висновку Держаудитслужба зобов'язала Замовника здійснити заходи направлені на недопущення встановлених порушень у подальшому, зокрема, шляхом притягнення до відповідальності осіб, якими допущенні порушення частини шостої статті 33 та частини четвертої статті 41 Закону № 922-VIII.

Отже, контролюючий орган визначив чіткий спосіб усунення виявлених порушень у вигляді притягнення до відповідальності осіб, якими допущенні вказані порушення. Водночас, цей спосіб є превентивним заходом, що не вимагає розірвання договірних відносин з переможцем процедури закупівлі та спрямований на попередження у подальшому можливого порушення вимог частини шостої статті 33 та частини четвертої статті 41 Закону № 922-VIII.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 листопада 2023 року № 160/7811/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114804839>

1.4. Про обов'язок військовозобов'язаного повідомити відповідний орган про наявність у нього підстав для відстрочки від призову на військову службу

Саме на військовозобов'язаного покладено обов'язок самостійно повідомити відповідний орган, в якому така особа стоїть на військовому обліку про наявність у неї підстав для відстрочки від призову на військову службу і надати документи, які це право підтверджують

09 листопада 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу на рішення Хмельницького

окружного адміністративного суду від 19 грудня 2022 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 28 лютого 2023 року у справі № 560/8238/22 за позовом особи до ІНФОРМАЦІЯ_2 про визнання дій протиправними та скасування наказу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 є батьком ОСОБА_2, що підтверджується свідоцтвом про народження, виданим Браїлівською сільською радою Новоушицького району Хмельницької області від 11 лютого 2004 року. Згідно з довідкою до акта огляду медико-соціальною експертною комісією ОСОБА_2 є особою з інвалідністю з дитинства II групи; інвалідність встановлена на строк до 01 лютого 2023 року.

Відповідно до наказу начальника (по стройовій частині) солдата запасу (позивача), призваного 24 лютого 2022 року, призначено та зараховано до списків особового складу та на всі види забезпечення. Позивач вважає, що оскаржуваний наказ в частині призову та призначення на військову службу прийнятий з грубим порушенням норм права, оскільки на його утриманні перебуває донька, яка є особою з інвалідністю II групи, а тому відповідно до статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» він не підлягав призову на військову службу під час мобілізації.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено. Суди попередніх інстанцій вказали, що положення статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», якою передбачено відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації військовозобов'язаним жінкам та чоловікам, на утриманні яких перебуває повнолітня дитина, яка є особою з інвалідністю I чи II групи, до досягнення нею 23 років, є імперативною, вичерпною та не передбачає додаткових умов чи альтернатив, а тому дійшли висновку, що в силу положень цієї норми позивач не підлягав призову на військову службу під час мобілізації.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, скасував рішення судів попередніх інстанцій та направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд вважає висновок судів попередніх інстанцій помилковим, оскільки та обставина, що на утриманні позивача перебуває повнолітня дитина, яка є особою з інвалідністю II групи не дорівнює звільненню позивача від обов'язку проходження військової служби, а надає лише право на відстрочку від призову.

Аналіз положень Порядку організації та ведення військового обліку призовників і військовозобов'язаних, затверджений постановою КМУ від 07 грудня 2016 року № 921, дає підстави для висновку, що саме на військовозобов'язаного покладено обов'язок самостійно повідомити відповідний орган, в якому така особа стоїть на військовому обліку про наявність у неї підстав для відстрочки від призову на військову службу і надати документи, які це право підтверджують.

Суди попередніх інстанцій при встановленні фактичних обставин справи послалися лише на ту обставину, що на утриманні позивача перебуває дитина, яка є особою з інвалідністю з дитинства II групи. Водночас, матеріалами справи

встановлено, що відповідач, обґрунтовуючи свої вимоги, посилається на те, що позивач самостійно та добровільно звернувся до районного територіального центру комплектування та соціальної підтримки для його призову на військову службу під час мобілізації, заяв про надання йому відстрочки, як і документів, які це право підтверджують, не подавав.

Наведене залишилось поза увагою судів попередніх інстанцій, проте встановлення цих обставин має значення для правильного вирішення цієї справи, що свідчить про передчасність висновків судів по суті цієї справи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 листопада 2023 року № 560/8238/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114805026>

1.5. Про черговість застосування дисциплінарного стягнення до працівника поліції в період дії воєнного стану

За змістом частини другої статті 29 Дисциплінарного статуту дисциплінарні стягнення застосовуються в порядку зростання від менш суворого, яким є зауваження, до більш суворого - звільнення зі служби в поліції.

Вказаною нормою встановлено правило, відповідно до якого за вчинення поліцейським кожного наступного дисциплінарного проступку неможливо застосувати таке саме або менш суворе дисциплінарне стягнення, якщо це прямо не передбачено цією нормою. Тобто, згадана норма визначає, що дисциплінарне стягнення накладається в порядку зростання, а не застосовується послідовно, як помилково вважає позивач.

Отже, повноваження керівника щодо обрання одного з видів дисциплінарного стягнення у період дії воєнного стану залишаються дискреційними, але з урахуванням особливостей його застосування, визначених у статті 29 Дисциплінарного статуту, зокрема, з дотриманням порядку зростання

23 листопада 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особи на постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 27 квітня 2023 року у справі № 420/14443/22 за позовом особи до Департаменту патрульної поліції Національної поліції України про визнання протиправними та скасування пункту 1 наказу, наказ, зобов'язання поновити на посаді, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу, визнання протиправними дій, стягнення компенсації.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Службовим розслідуванням встановлено, що позивач здійснював пошукові запити до інформаційних підсистем Інформаційно-телекомунікаційна система «Інформаційний портал Національної поліції України» (далі – ІПНП), які не були пов'язані з безпосереднім виконанням покладених на нього службових обов'язків, передбачених посадовою інструкцією, не зміг пояснити членам дисциплінарної комісії з якою метою використовував цю інформацію, та не надав відповідних

підтвердженень щодо легітимної мети здійснення запитів до системи. Крім того, службовим розслідуванням встановлено, що позивач встановив на свій службовий комп'ютер програмне забезпечення для віддаленого доступу до робочого столу комп'ютера і входу до системи ІПНП, та не перебуваючи на робочому місці, здійснював запити до зазначеної системи для отримання інформації, що не стосувалась його службових обов'язків.

Дисциплінарна комісія дійшла висновку про наявність у діях позивача ознак дисциплінарного проступку, яке виразилось, зокрема, у порушенні ним письмового зобов'язання, щодо дотримання вимог про нерозголошення персональних даних в частині, що регламентує не опрацьовувати інформацію або пошукові запити до інформаційних підсистем ІПНП, якщо це не пов'язано з безпосереднім виконанням покладених службових обов'язків, у тому числі на прохання сторонніх осіб та не використовувати інформацію з системи ІПНП з приватною або будь-якою іншою метою, не пов'язаною з виконанням функціональних обов'язків. З урахуванням діючого дисциплінарного стягнення у вигляді суворої догани, та вчинення дисциплінарного проступку під час дії воєнного стану, комісія застосувала до позивача дисциплінарне стягнення у вигляді звільнення зі служби в поліції.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено частково. Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та прийняв нове, яким у задоволенні позову відмовив. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку про доведеність відповідачем наявності у діях позивача складу дисциплінарного проступку.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Спір у цій справі виник у зв'язку із накладенням дисциплінарного стягнення на поліцейського у вигляді звільнення зі служби в поліції відповідно до пункту б частини першої статті 77 Закону України «Про Національну поліцію».

Верховний Суд зазначив, що невиконання чи неналежне виконання поліцейським службової дисципліни є дисциплінарним проступком, вчинення якого є підставою для дисциплінарної відповідальності. Ці обставини, як і причини та умови, що їх зумовили, а також ступінь вини працівника органів поліції, з'ясовуються під час службового розслідування, за наслідками якого керівник вирішує питання щодо наявності чи відсутності у діянні порушника складу дисциплінарного проступку, та, відповідно, вирішує питання щодо наявності підстав для притягнення його до дисциплінарної відповідальності, обґрунтувавши при цьому своє рішення у відповідному наказі, зокрема, в частині обрання виду стягнення серед установлених законом.

Позивач висловлює свою незгоду із спірними наказами лише в частині того, що службовим розслідуванням не встановлено настання будь-яких негативних наслідків внаслідок його дій та зауважує, що зміст запитуваної ним інформації стосувався виключно безпеки дорожнього руху та безпосередньо міг бути використаний для виконання, передбачених посадовою інструкцією, обов'язків.

Верховний Суд критично оцінив такі доводи, оскільки позивач користувався системою ІПНП не за призначенням, доручення на здійснення перевірок та вибірок в системі ІПНП позивачу не надавались, а запитувана інформація не відносилась до сфери його службової діяльності. А тому на переконання Верховного Суду такі дії позивача (поліцейського) суперечать вимогам внутрішніх нормативно-правових актів відповідача, в умовах воєнного стану є недопустимими та у спірних правовідносинах не передбачають обов'язкового доведення настання негативних наслідків.

Крім того, позивача вказував на неправильне застосування судом апеляційної інстанції приписів статті 29 Дисциплінарного статуту при застосуванні дисциплінарних стягнень у період дії воєнного стану та необхідності тлумачення вказаної норми.

Верховний Суд вказав, що Законом України «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану» від 15 березня 2022 року № 2123-IX Дисциплінарний статут доповнено розділом V такого змісту: «Особливості проведення службового розслідування в період дії воєнного стану» (зміни набрали чинності 01 травня 2022 року).

За змістом частини другої статті 29 Дисциплінарного статуту дисциплінарні стягнення застосовуються в порядку зростання від менш суворого, яким є зауваження, до більш суворого - звільнення зі служби в поліції.

Вказаною нормою встановлено правило, відповідно до якого за вчинення поліцейським кожного наступного дисциплінарного проступку неможливо застосувати таке саме або менш суворе дисциплінарне стягнення, якщо це прямо не передбачено цією нормою. Тобто норма визначає, що дисциплінарне стягнення накладається в порядку зростання, а не застосовується послідовно, як помилково вважає позивач.

Отже, повноваження керівника щодо обрання одного з видів дисциплінарного стягнення у період дії воєнного стану залишаються дискреційними, але з урахуванням особливості його застосування, визначеного у статті 29 Дисциплінарного статуту, зокрема, з дотриманням порядку зростання.

Враховуючи викладене, Верховний Суд погодився з висновком суду апеляційної інстанції про відсутність порушень з боку відповідача порядку застосування дисциплінарного стягнення у період дії воєнного стану.

Разом з тим важливо зазначити, що пунктом 2 частини шостої статті 19 Дисциплінарного статуту передбачено, що обставинами, що обтяжують відповідальність поліцейського, є вчинення дисциплінарного проступку повторно до зняття в установленому порядку попереднього стягнення. Оскільки 17 травня 2022 року до позивача застосоване дисциплінарне стягнення у вигляді суворої догани, і такий наказ діяв на момент проведення службового розслідування за фактом порушення службової дисципліни позивачем у період з 14 березня 2022 року по 20 квітня 2022 року та застосування дисциплінарного стягнення, то у

даному випадку це враховано як обставина, яка обтяжує відповідальність поліцейського.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 листопада 2023 року № 420/14443/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115145994>

1.6. Про належний спосіб повідомлення військовослужбовцем командування щодо відмови від рапорту про звільнення з військової служби

Як впливає з пункту 2.13 Інструкції №170 про припинення (розірвання) контракту за наявності відповідних підстав військовослужбовець повідомляє командування військової частини рапортом на звільнення з військової служби.

У такий самий спосіб (шляхом подання рапорту) військовослужбовець повідомляє командування про відмову від звільнення, бажання продовжувати службу, відсутність (припинення) підстав для звільнення тощо

30 листопада 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особи на рішення Вінницького окружного адміністративного суду від 17 грудня 2019 року і постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 03 березня 2020 року у справі № 420/14443/22 за позовом особи до Міністерства оборони України, командира військової частини про визнання протиправними та скасування наказів, поновлення на військовій службі.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивачем 06 травня 2019 року подано рапорт про звільнення, на підставі підпункту «к» пункту 2 частини п'ятої статті 26 Закону України від 25 березня 1992 року №2232-XII «Про військовий обов'язок і військову службу» (з указаних підстав звільняються військовослужбовці, які проходять військову службу за контрактом, дію якого продовжено понад встановлені строки на період до закінчення особливого періоду або до оголошення демобілізації, та які вислужили не менше 18 місяців з дати продовження дії контракту, якщо вони не висловили бажання продовжувати військову службу під час особливого періоду). У цей же день з позивачем було проведено бесіду на якій позивач підтвердив бажання припинити військову службу.

Рапорт разом із аркушем бесіди та поданням від 06 травня 2019 року надіслано до Міністерства оборони України для прийняття рішення, проте документи щодо звільнення позивача повернуто у зв'язку з «Неприйняттям позитивного рішення із зазначеного питання». Рапорт позивача повторно направлений до Міністерства оборони України 07 серпня 2019 року. Наказом Міністра оборони України від 10 вересня 2019 року позивача звільнено з військової служби у запас Збройних Сил України. Не погоджуючись з таким рішенням позивач вказав, що після повернення матеріалів про звільнення без виконання він продовжував службу та не мав наміру її припинити, проте через три місяці його рапорт був повторно направлений до Міністерства оборони України, де прийнято рішення про його звільнення.

Рішеннями судів попередніх інстанцій у задоволенні позову відмовлено. Суди попередніх інстанцій оцінюючи доводи позивача про відсутність у нього волевиявлення на звільнення зазначили, що про намір продовжувати службу він мав повідомити відповідного начальника у встановлений законом спосіб, у іншому випадку відповідачі не були позбавлені права реалізувати його рапорт.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Як впливає з пункту 2.13 Інструкції про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, затвердженої наказом Міністерства оборони України від 10 квітня 2009 року №170 (далі - Інструкція №170) про припинення (розірвання) контракту за наявності відповідних підстав військовослужбовець повідомляє командування військової частини рапортом на звільнення з військової служби. У такий самий спосіб (шляхом подання рапорту) військовослужбовець повідомляє командування про відмову від звільнення, бажання продовжувати службу, відсутність (припинення) підстав для звільнення тощо.

Статтею 14 Закону України від 24 березня 1999 року № 548-XIV «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» встановлено, що із службових та особистих питань військовослужбовець повинен звертатися до свого безпосереднього начальника, а якщо він не може їх вирішити - до наступного прямого начальника. Отже, рапорт - це усне чи письмове звернення військовослужбовця до відповідного начальника з викладом питань службового чи особистого характеру.

Верховний Суд дійшов висновку, що позивач мав подати рапорт про відкликання рапорту від 06 травня 2019 року (у якому клопотав про звільнення). Водночас, рапорту про відмову від звільнення, бажання продовжувати службу, відсутність (припинення) підстав для звільнення тощо позивач не подавав.

Позивач вказував, що рапорт на звільнення з військової служби був написаний ним під тиском, однак під час розгляду справи не надав доказів звернення до відповідних органів/осіб щодо неправомірних дій/рішень його начальників. Матеріали справи також не містять доказів на підтвердження того, що самотійною метою порушення дисциплінарних проваджень, на які посилається позивач, було саме створення тиску й спонукання до звільнення.

Також Верховний Суд відхилив аргументи касаційної скарги про необхідність застосування за аналогією до спірних правовідносин положень статті 38 КЗпП України, які забороняють звільняти працівника за раніше поданою заявою про звільнення у разі, якщо працівник не залишив роботи і не вимагає розірвання трудового договору, з огляду на те, що порядок проходження служби військовослужбовцями, у тому числі підстави і порядок (механізм) звільнення врегульовані Законом №2232-XII, Положенням про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, затвердженому Указом Президента України від 10 грудня 2008 року №1153/2008 та Інструкцією №170 (тобто ці норми законодавства є спеціальними та мають пріоритет по відношенню

до загальних), у зв'язку з чим норми КЗпП України до спірних правовідносин застосуванню не підлягають.

За таких обставин, Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про те, що у спірних правовідносинах порядок звільнення позивача з військової служби відповідає вимогам Положення № 1153 та Інструкції № 170.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 листопада 2023 року у справі № 120/3458/19-а можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115315706>

1.7. Про критерії, з наявністю яких дитині встановлюється інвалідність підгрупи А

Текстуальний виклад частини сьомої статті 7 Закону № 2961-IV, абзаців третього, четвертого пункту 21 Порядку № 917 дозволяє висувати, що встановлення категорії «дитина з інвалідністю підгрупи А» пов'язується із сукупністю (поєднанням) двох критеріїв (умов): порушенням у дитини функцій організму III і IV ступеня їх вираження і обмеженням життєдіяльності будь-якої категорії II, III і IV ступеня їх вираження. Відсутність одного з цих критеріїв (тобто коли ступені вираження порушень за обома названими параметрами не відповідають тим, які зазначені в абзаці четвертому пункту 21 Порядку № 917) перешкоджає встановленню дитині інвалідності підгрупи А

13 грудня 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу представника позивача на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 23 грудня 2022 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 18 травня 2023 року у справі № 160/17003/22 за позовом особи в інтересах неповнолітньої до Центральної обласної лікарсько-консультативної комісії при Департаменті охорони здоров'я Дніпропетровської обласної державної адміністрації про визнання протиправним та скасування рішення, зобов'язання вчинити певні дії

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідно до виписного епікризу від 22 березня 2013 року, неповнолітня має діагноз цукровий діабет 1 типу, за станом здоров'я дитина підлягає пенсійному забезпеченню як інвалід з дитинства, який має право отримувати державну соціальну допомогу до 18 років, відповідно наказу Міністерства охорони здоров'я України від 8 листопада 2001 року № 454, розділ II пункт 3 код E10. Зважаючи на захворювання неповнолітньої її мати звернулася із заявою про встановлення їй інвалідності підгрупи А.

На основі результатів експертизи лікарсько-консультативна комісія констатувала, що неповнолітня має порушення функцій обміну речовин, у зв'язку чим комісія дійшла висновку, що підстав для визначення неповнолітній, статусу дитини з інвалідністю підгрупи А немає.

За результатами судового оскарження (постанова від 26 серпня 2021 року у справі № 160/7112/20) скасовано рішення лікарсько-консультативної комісії та зобов'язано провести повторне засідання з питання надання ОСОБА_2 статусу

«дитина з інвалідністю підгрупи «А» та визначення часу настання відповідної інвалідності.

Центральна обласна ЛКК 26 жовтня 2021 року здійснила огляд та медико-соціальну експертизу дитини з метою встановлення категорії інвалідності та за результату дійшла висновку, що позивачку - хоча її діагноз «цукровий діабет 1 типу» спричинив порушення однієї функції організму (секреція інсуліну), ступінь вираження якого, за оцінкою відповідача, відповідає III ступеню - не можна оцінити як таку, що має надзвичайну (повну) залежність від постійного стороннього догляду, допомоги або диспансерного нагляду та таку, що фактично нездатна до самообслуговування. За наслідками цього огляду Центральна обласна ЛКК ухвалила рішення про відмову надати неповнолітній категорію «дитина з інвалідністю підгрупи «А».

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, у задоволенні позову відмовлено.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів попередніх інстанцій - без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд вказав, що виклад частини сьомої статті 7 Закону України від 6 жовтня 2005 року № 2961-IV «Про реабілітацію інвалідів в Україні» (далі - Закон № 2961-IV), абзаців третього, четвертого пункту 21 Порядку встановлення лікарсько-консультативними комісіями інвалідності дітям, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2013 року № 917 «Деякі питання встановлення лікарсько-консультативними комісіями інвалідності дітям» (далі - Постанова/Порядок № 917) дозволяє висувати, що встановлення категорії «дитина з інвалідністю підгрупи А» пов'язується із сукупністю (поєднанням) двох критеріїв (умов): порушенням у дитини функцій організму III і IV ступеня їх вираження і обмеженням життєдіяльності будь-якої категорії II, III і IV ступеня їх вираження.

Відсутність одного з цих критеріїв (тобто коли ступені вираження порушень за обома названими параметрами не відповідають тим, які зазначені в абзаці четвертому пункту 21 Порядку № 917 перешкоджає встановленню дитині інвалідності підгрупи А.

Аналіз норм Порядку № 917 у контексті спірних правовідносин дає підстави вважати, що результати комплексного оцінювання показників, що характеризують стійкі порушення функцій організму дитини (відповідно до класифікації основних видів порушень функцій організму дитини), не визначають (не диктують, не нав'язують) результати комплексної оцінки показників, що характеризують рівень обмеження основних категорій життєдіяльності (відповідно до класифікації основних категорій життєдіяльності і ступені вираження обмежень таких категорій). Остання визначається на основі оцінювання відхилення основних категорій життєдіяльності від норми, що відповідає певному періоду (віку) біологічного розвитку дитини (пункт 18 Порядку № 917), а не на підставі визначеного дитині ступеня вираження порушень функцій організму.

Наведене не слід розуміти так, що порушення функцій організму не впливають на життєдіяльність дитини, але, за правилами Порядку № 917, визначення ступенів вираження порушень за обома названими параметрами є результатом огляду і медико-соціальної експертизи за різними (самостійними) класифікаціями.

Відповідність обом згаданим вище критеріям визначають лікарсько-консультативні комісії, які функціонують у закладах охорони здоров'я Міністерства охорони здоров'я Автономної Республіки Крим, структурних підрозділів з питань охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій. Іншими словами, встановлення ступеня вираження порушень функцій організму та обмеження життєдіяльності є компетенцією лікарсько-консультативних комісій, адже передбачає проведення медико-соціальної експертизи.

Відповідач відмовив у встановленні особі категорії «дитина з інвалідністю підгрупи А», позаяк встановив, що позивачка хоч і залежить від стороннього догляду, допомоги і диспансерного нагляду, але зберігає здатність до самообслуговування відповідно до вікової норми з витрачанням більш тривалого часу при здійсненні самоконтролю.

Тобто відповідач за наслідками медико-соціальної експертизи дійшов висновку, що позивачку - хоча її діагноз «цукровий діабет 1 типу» спричинив порушення однієї функції організму (секреція інсуліну), ступінь вираження якого, за оцінкою відповідача, відповідає III ступеню - не можна оцінити як таку, що має надзвичайну (повну) залежність від постійного стороннього догляду, допомоги або диспансерного нагляду та таку, що фактично нездатна до самообслуговування. Водночас саме така комплексна оцінка категорій життєдіяльності за відповідними показниками (пункти 16, 17 Порядку № 917) є - у поєднанні з порушенням функції організму III і IV ступеня їх вираження - одним з критеріїв для встановлення дитині категорії «дитина з інвалідністю підгрупи А».

Враховуючи викладене, колегія суддів Верховного Суду погодилася з висновками судів першої і апеляційної інстанцій, що рішення відповідача, оформлене протоколом від 26 жовтня 2022 року, про відсутність підстав для встановлення дитині категорії «дитина з інвалідністю підгрупи А» є обґрунтованим.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 грудня 2023 року № 160/17003/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115630051>

1.8. Про обставини, які не впливають на реалізацію особою права на звільнення з підстав, передбачених частиною третьою статті 38 КЗпП України

Положення частини третьої статті 38 КЗпП України не ставлять можливість звільнення працівника за цією нормою у залежність від того, чи є порушення законодавства про працю триваючими та чи поновлені права працівника після відповідних порушень.

Додатковим підтвердженням цього висновку є зміни, внесені до частини третьої статті 38 КЗпП України згідно із Законом України від 16 листопада 2022 року №2759-ІХ, яким цю норму викладено в такій редакції: «Працівник має право у визначений ним строк розірвати трудовий договір за власним бажанням, якщо роботодавець не виконує законодавство про працю, умови колективного чи трудового договору, чинив мобінг (цькування) стосовно працівника або не вживав заходів щодо його припинення, що підтверджено судовим рішенням, що набрало законної сили».

Отже, виходячи з наведених змін, ухвалення на користь працівника судового рішення у спорі про поновлення його трудових прав є радше підтвердженням відповідних обставин, а не перешкодою для звільнення працівника на підставі частини третьої статті 38 КЗпП України

14 грудня 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особи на постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 10 травня 2023 року у справі № 640/15473/22 за позовом особи до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку про визнання протиправною відмову звільнити її з посади директора департаменту фінансового та господарського забезпечення Комісії - головного бухгалтера, на підставі частини третьої статті 38 КЗпП.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

З 05 вересня 2017 року позивачка проходила державну службу на посаді директора департаменту фінансового та господарського забезпечення Комісії - головного бухгалтера Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (далі - Комісії). Наказом від 10 травня 2019 року її було звільнено із займаної посади на підставі пункту 1 статті 40 КЗпП України.

Рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва від 04 листопада 2019 року у справі №640/10796/19, яке набрало законної сили, визнано протиправним і скасовано наказ від 10 травня 2019 року та поновлено позивачку на роботі з 12 травня 2019 року. Незважаючи на те, що рішення суду про поновлення на посаді у відносинах публічної служби підлягає негайному виконанню, відповідачем за понад 2 роки не виконано рішення суду й лише 03 серпня 2022 року видано наказ, яким поновлено особу на посаді директора департаменту фінансового та господарського забезпечення Комісії - головного бухгалтера з 12 травня 2019 року.

Позивачка 04 серпня 2022 року надіслала відповідачу заяву, в якій просила звільнити її з посади за власним бажанням на підставі частини 3 статті 38 КЗпП у зв'язку з невиконанням відповідачем щодо неї законодавства про працю.

Комісія листом від 19 серпня 2022 року відмовила позивачці у звільненні, посилаючись на те, що з моменту її працевлаштування та на час подачі нею заяви про звільнення рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 04 листопада 2022 року у справі №640/10796/19 було виконане, що унеможливорює звільнення з указаної підстави.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено. Суд першої інстанції дійшов висновку про порушення Комісією трудового законодавства щодо позивачки під час

звільнення її з посади і поновлення на роботі, що підтверджується судовими рішеннями, які набрали законної сили.

Суд апеляційної інстанції скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове, яким у задоволенні позову відмовив.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, скасував рішення суду апеляційної інстанції та залишив в силі рішення суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Підстави розірвання трудового договору з ініціативи працівника визначені у статті 38 КЗпП України. Згідно з частиною третьою цієї статті (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) працівник має право у визначений ним строк розірвати трудовий договір за власним бажанням, якщо роботодавець не виконує законодавство про працю, умови колективного чи трудового договору.

Для звільнення працівника за частиною третьою статті 38 КЗпП України достатньо самого лише факту невиконання роботодавцем законодавства про працю, тоді як істотність характеру порушень роботодавцем умов трудового законодавства та їх поважність, факт усунення таких порушень чи відсутність негативних наслідків для працівника від таких порушень не можуть бути підставою для відмови працівнику у звільненні його за частиною третьою статті 38 КЗпП України, оскільки такі критерії цією нормою не передбачені.

При цьому в разі, якщо вказані працівником причини звільнення - порушення роботодавцем трудового законодавства (частина третя статті 38 КЗпП України) – не підтверджуються або роботодавцем не визнаються, останній не вправі самостійно змінювати правову підставу розірвання трудового договору. При незгоді роботодавця звільнити працівника із підстав, передбачених частиною третьою статті 38 КЗпП України, останній може відмовити у розірванні трудового договору, але не вправі розірвати цей договір з інших підстав, які працівником не зазначалися.

Суд апеляційної інстанції, скасовуючи рішення суду першої інстанції, виходив з того, що позивачка вже отримала судовий захист своїх прав у відповідних правовідносинах, що не дає їй права на звільнення відповідно до частини третьої статті 38 КЗпП України.

Верховний Суд не погодився з таким висновком, адже положення частини третьої статті 38 КЗпП не ставлять можливість звільнення працівника за цією нормою у залежність від того, чи є порушення законодавства про працю триваючими та чи поновлені права працівника після відповідних порушень. Додатковим підтвердженням цього висновку є зміни, внесені до частини третьої статті 38 КЗпП згідно із Законом України від 16 листопада 2022 року №2759-IX, яким цю норму викладено в такій редакції: «Працівник має право у визначений ним строк розірвати трудовий договір за власним бажанням, якщо роботодавець не виконує законодавство про працю, умови колективного чи трудового договору, чинив мобінг (цькування) стосовно працівника або не вживав заходів щодо його припинення, що підтверджено судовим рішенням, що набрало законної сили».

Отже, виходячи з наведених змін, ухвалення на користь працівника судового рішення у спорі про поновлення його трудових прав є радше підтвердженням

відповідних обставин, а не перешкодою для звільнення працівника на підставі частини третьої статті 38 КЗпП України. Поновлення незаконно звільненого працівника на роботі повертає сторін трудового спору (працівника і роботодавця) у положення, яке існувало на день звільнення. Отже, внаслідок скасування підстави припинення трудового договору незаконно звільнений працівник вважається таким, що весь цей час перебував у трудових відносинах, що гарантує йому оплату часу вимушеного прогулу та зарахування цього часу до його страхового стажу.

При цьому видання роботодавцем наказу про поновлення працівника на роботі є способом виконання відповідного рішення суду, передбаченим чинним законодавством (частина друга статті 65 Закону України «Про виконавче провадження»), що полягає у скасуванні розпорядчим актом роботодавця раніше виданого ним наказу про звільнення та відновленні з працівником трудових відносин з наступної після дня звільнення дати, що засвідчує безперервність трудових відносин з дня прийняття працівника на роботу, а не укладення з ним нового трудового договору.

Верховний Суд вказав, що суд першої інстанції дійшов мотивованих висновків про підтвердження фактів невиконання Комісією щодо позивача законодавства про працю та про неправомірність відмови звільнити у зв'язку з цим позивачку за частиною третьою статті 38 КЗпП.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 грудня 2023 року № 640/15473/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115665930>

1.9. Про умови проведення повторної закупівлі відповідно до затвердженого річного плану

У разі, якщо закупівля була передбачена річним планом, проте не відбулася, то в таких випадках, зокрема, необхідно змінити кінцевий строк подання тендерних пропозицій, у разі, якщо план не змінювався. Лише після таких дій замовник може здійснити таку закупівлю повторно, відповідно до установленого Законом України від 25 грудня 2015 року №922-VIII «Про публічні закупівлі» порядку, оскільки етап розробки та затвердження тендерної документації є наступним, після публікації річного плану. Іншої процедури цим Законом не передбачено.

Дата затвердження тендерної документації, не може передувати даті оприлюднення річного плану або змін до нього, так як всі інші процедури, що безпосередньо стосуються проведення самих торгів, можливі лише після оприлюднення цього плану (змін до нього) в системі закупівель

14 грудня 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Східного офісу Держаудитслужби на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 11 січня 2022 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 15 вересня 2022 року у справі № 160/14058/21 за позовом Інспекції з питань контролю

за паркуванням Дніпровської міської ради до Східного офісу Держаудитслужби, за участю третьої особи - Товариства з обмеженою відповідальністю «Юніп Україна», про скасування висновку про результати моніторингу закупівлі

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У лютому 2021 року Інспекцією оголошено, а 11 березня 2021 року проведено відкриті торги (предмет закупівлі «пристрої для зберігання та зчитування даних»). За результатами проведеного моніторингу закупівлі, 02 серпня 2021 року Держаудитслужби оприлюднено висновок про виявлені порушення під час відображення закупівлі у річному плані та при складанні тендерної документації і розгляді тендерних пропозицій, зокрема, що закупівлю проведено поза межами річного плану, так як тендерну документацію було затверджено 03 лютого 2021 року (за 19 днів до оприлюднення плану в електронній системі закупівель), а річний план замовника оприлюднено лише 22 лютого 2021 року, що не відповідає приписам абзацу 3 частини першої статті 4 Закону України від 25 грудня 2015 року №922-VIII «Про публічні закупівлі» (далі -Закон №922-VIII). Також проект договору про закупівлю не містив обов'язкового порядку зміни його умов.

За висновком перевірки, тендерна пропозиція учасника ТОВ «Юніп Україна» не відповідала вимогам тендерної документації замовника, однак у порушення вимог пункту 2 частини першої статті 31 Закону №922-VIII позивач не відхилив пропозицію та уклав з ним договір про закупівлю товарів за бюджетні кошти. Цим же висновком Інспекцію зобов'язано вжити заходи щодо усунення виявлених порушень, зокрема, шляхом припинення зобов'язань за договором про закупівлю товарів за бюджетні кошти, з дотриманням положень Господарського кодексу України та Цивільного кодексу України та протягом п'яти робочих днів з дня оприлюднення висновку оприлюднити через електронну систему закупівель інформацію та/або документи, що свідчать про вжиття таких заходів.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, позов було задоволено.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, змінив рішення судів попередніх інстанцій, шляхом викладення їхніх мотивувальних частин у редакції цієї постанови, в інших частинах рішення судів попередніх інстанцій залишив без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Приписи частини десятої статті 3 Закону №922-VIII містять заборону придбання товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель, визначених цим Законом. Тому, питання щодо проведення повторної закупівлі у відповідності до затвердженого річного плану необхідно вирішувати через призму оцінки змісту тендерної документації, на предмет її відповідності умовам частини другої статті 22 Закону №922-VIII.

Так, частиною другою статті 22 Закону №922-VIII встановлено вимоги до тендерної документації, зокрема в частині визначення дати кінцевого строку подання тендерних пропозицій, яка не може передувати як даті публікування відповідного оголошення про закупівлі, так і даті опублікування річного плану або змін до нього.

Тому, у разі, якщо закупівля була передбачена річним планом, проте не відбулася, то в таких випадках, зокрема, необхідно змінити кінцевий строк подання тендерних пропозицій, у разі, якщо план не змінювався. Лише після таких дій замовник може здійснити таку закупівлю повторно, відповідно до установленого Законом №922-VIII порядку, оскільки етап розробки та затвердження тендерної документації є наступним, після публікації річного плану. Іншої процедури Законом №922-VIII не передбачено.

Верховний Суд дійшов висновку, що дата затвердження тендерної документації, не може передувати даті оприлюднення річного плану або змін до нього, так як всі інші процедури, що безпосередньо стосуються проведення самих торгів, можливі лише після оприлюднення цього плану (змін до нього) в системі закупівель.

Підставою невідповідності тендерної документації Інспекції вимогам Закону №922-VIII відповідач визначив дату опублікування річного плану (22 лютого 2021 року), що відбулося після затвердження тендерної документації замовника (03 лютого 2021 року). Однак, як встановлено судами і не спростовано відповідачем річний план закупівлі був опублікований Інспекцією двічі: 03 лютого 2021 року та повторно 22 лютого 2021 року. Результати моніторингу не містять висновку щодо невідповідності дати кінцевого строку подання тендерних пропозицій у тендерній документації. Доказів внесення змін до річного плану, опублікованого 03 лютого 2021 року відповідач не надав.

За таких обставин Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про безпідставність висновку Держаудитслужби про результати моніторингу закупівлі щодо порушення позивачем саме вимог частини першої статті 4 Закону №922-VIII через наявну публікацію річного плану у відповідності до вимог.

Верховний Суд, що згідно вимог законодавства для проведення відповідної перевірки достатньо лише наявності певної інформації в ЗМІ щодо фактів, які свідчать про порушення вимог законодавства у сфері публічних закупівель, а тому, за обставин установлених судами у цій справі, відповідач мав усі підстави для проведення моніторингу.

Ще однією підставою для прийняття оскарженого висновку Держаудитслужби України стало те, що тендерна документація замовника не відповідала приписам пункту 8 частини другої статті 22 Закону №922-VII, оскільки проект договору про закупівлю не містив обов'язкового порядку зміни його умов, так як його, на думку відповідача, складено, без урахування особливостей, визначених частиною п'ятою статті 41 Закону № 922-VII, якою урегульовано питання унесення змін до істотних умов договору.

З цього приводу Верховний Суд зауважив, що норми Закону №922-VII не зобов'язують замовника повністю цитувати норми закону у проекті договору, зокрема, приписи статті частини п'ятої статті 41 Закону №922-VII які і так мають імперативний характер. Крім того, положення пункту 8 частини другої статті 22 Закону №922-VII є загальними і приписи цієї норми стосуються усіх умов договору, а не лише істотних, як помилково вважає відповідач.

Водночас, перелік істотних умов господарського договору визначений положеннями статті 180 Господарського кодексу України. Цей перелік є вичерпним, а отже пункт господарського договору щодо внесення до нього змін і доповнень не відноситься до істотних умов у розумінні норм закону.

Таким чином, правильними є висновки судів першої та апеляційної інстанцій про дотримання позивачем вимог законодавства при підготовці проекту договору про закупівлю та порядку змін його умов.

Верховний Суд відхилив доводи касаційної скарги Державної аудиторської служби України про те, що висновки, до яких дійшли суди у цій справі, призведуть до вибіркового застосування з боку замовників публічних закупівель положень статті Закону №922-VIII, що надалі спонукатиме їх до порушень законодавства у сфері публічних закупівель, оскільки ці аргументи ґрунтуються на припущеннях, а відповідач, як орган державного фінансового контролю, не обмежений у повноваженнях вжити відповідних заходів реагування до порушників, у разі якщо такі випадки дійсно мали місце під час проведення процедури торгів і були виявлені при проведенні моніторингу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 грудня 2023 року № 160/14058/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115665900>

IV. Процес

1.1. Про юрисдикцію спору щодо оскарження рішень органів місцевого самоврядування про надання погодження на передачу земельних ділянок під мисливські угіддя

Спір про оскарження рішень органів місцевого самоврядування про надання погодження на передачу земельних ділянок під мисливські угіддя підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

14 листопада 2023 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Ківерцівської районної організації Українського товариства мисливців та рибалок на рішення Волинського окружного адміністративного суду від 11 січня 2023 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 12 квітня 2023 року у справі № 140/6122/22 за позовом Ківерцівської районної організації Українського товариства мисливців та рибалок до Цуманської селищної ради Луцького району Волинської області, третя особа – Громадська організація «Товариство мисливців та рибалок «Горинь», про визнання протиправним та скасування рішення про погодження на передачу земельних ділянок під мисливські угіддя.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Спір у цій справі виник щодо рішення селищної ради № 15/6 від 13 квітня 2022 року «Про погодження на передачу земельних ділянок під мисливські угіддя» (далі – рішення ради № 15/6), яке стосується надання у користування третій особі ГО «Горинь» терміном на 25 років, з правом перегляду через 5 років, земельних ділянок для ведення мисливського господарства із земель комунальної власності за межами населених пунктів, при умові вільного доступу громадян з метою заготівлі грибів, ягід та прогону лісовими, польовими дорогами тварин на громадські пасовища, що розташовані на території Цуманської селищної ради. Позивач не погоджуючись з вказаним рішенням вказав, що відповідач приймаючи вказане рішення проігнорував той факт, що угіддя перебувають у його користуванні до листопада 2022 року та не врахував переважне право на користування мисливськими угіддями, що мають власники та постійні користувачі земельних ділянок та/або користувачі мисливських угідь, які продовжують строк користування цими угіддями, адже таке переважне право є лише у позивача. Крім того, право користування позивача мисливськими угіддями не припинено, тому не може бути надано іншому користувачу.

Волинський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди дійшли висновку, що рішення ради № 15/6 є актом індивідуальної дії; його прийняття не зачіпає конкретних прав позивача, не створює жодних правових наслідків, тому не може порушувати його права чи інтереси.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд звернув увагу, що у касаційній скарзі позивач покликався на невідповідність висновків судів першої та апеляційної інстанцій висновкам Верховного Суду, викладеним у постанові від 26 квітня 2023 року у справі № 380/23331/21, у якій зазначено, що у цій справі предметом оскарження є рішення селищної ради про надання у користування мисливських угідь терміном на 15 років третій особі, а тому розгляд цієї справи має вирішуватися в порядку господарського, а не адміністративного судочинства.

Колегія суддів не погодилася із таким висновком, а також зважаючи на те, що позивач не заявляв про порушення правил предметної юрисдикції в судах першої чи апеляційної інстанції, відсутні різні правові позиції касаційних судів, справа не підлягає передачі на розгляд Великої Палати Верховного Суду, відтак такі обставини стали підставою для передачі справи на розгляд судової палати.

Верховний Суд зауважив, що спірним рішенням ради № 15/6, як і у справі № 380/23331/21, не вирішувалося питання щодо надання мисливських угідь у користування, а також не заперечувалося переважне право позивача на користування такими мисливськими угіддями. Рішення стосується погодження третій особі ГО «Горинь» надання у користування земельних ділянок для ведення мисливського господарства із земель комунальної власності за межами населених

пунктів. Наявність такого рішення не перешкоджає наданню аналогічного погодження й позивачу.

Колегія суддів виходила з того, що стаття 22 Закону України від 22 лютого 2000 року № 1478-III «Про мисливське господарство та полювання» викладена таким чином, що:

не встановлює будь-яких обмежень щодо кількості погоджень для користування мисливськими угіддями;

не розкриває значення такого погодження як відповідної перешкоди для інших претендентів на користування угіддями;

не визначає порядку відкликання чи скасування вже наданого погодження;

передбачає випадки переважного права на користування мисливськими угіддями.

Відтак, така конструкція свідчить про те, що при вирішенні питання про надання мисливських угідь у користування допускається наявність кількох претендентів, які можуть мати відповідні погодження сільської ради.

Отже, рішення ради №15/6 не перешкоджає Волинській обласній раді надати спірні мисливські угіддя Товариству з урахуванням його переважного права за умови відповідного волевиявлення зі сторони позивача.

Погодження іншому мисливському товариству передачі земельних ділянок під мисливські угіддя саме по собі не створило майнових відносин за участю селищної ради та таким мисливським товариством, не порушило майнових прав позивача, а тому немає підстав вважати, що спір повинен розглядатися в порядку господарського чи цивільного судочинства.

У цій справі позивач оскаржує рішення суб'єкта владних повноважень, з якого не виникли майнові відносини, а тому справа належить до адміністративної юрисдикції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 листопада 2023 року № 140/6122/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114904488>

1.2. Про належність до адміністративної юрисдикції спору про внесення до Реєстру будівельної діяльності відомостей про скасування сертифікату на виконання судового рішення в господарській справі, яким визнано незаконним та скасовано зазначений сертифікат

Спір про оскарження бездіяльності органу державного архітектурно-будівельного контролю щодо внесення до Реєстру будівельної діяльності Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва відомостей про скасування сертифікату на виконання судового рішення у господарській справі, яким визнано незаконним та скасовано зазначений сертифікат, є публічно-правовим і підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

05 грудня 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Гіпербуд» на ухвалу Хмельницького окружного адміністративного суду від 03 лютого 2023 року, та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 26 квітня 2023 року у справі № 560/1347/23 за позовом ТОВ «Гіпербуд» до Інспекції державного архітектурно-будівельного контролю Чернівецької міської ради про визнання протиправною бездіяльності щодо внесення до Реєстру будівельної діяльності Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва відомостей про скасування сертифікату.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач вказував, що всупереч положенням пункту 114 Порядку ведення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 681 «Деякі питання забезпечення функціонування Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва» (далі – Порядок № 681) на виконання судового рішення у справі № 926/1574/18, яким визнано незаконним та скасовано сертифікат виданий відповідчачем, ним не внесено до Реєстру будівельної діяльності відомості про скасування вказаного сертифікату.

Окружний адміністративний суд ухвалою, залишеною без змін постановою апеляційного суду, відмовив у відкритті провадження у справі. Відмовляючи у відкритті провадження у справі, суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що цей спір не належить розглядати за правилами адміністративного судочинства, оскільки позивач звертаючись до суду фактично просить зобов'язати відповідача виконати рішення суду, яке вже набрало законної сили і відповідно до статті 326 Господарського процесуального кодексу України повинно виконуватися відповідачем без ухвалення будь-яких додаткових судових рішень.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, скасував рішення судів попередніх інстанцій та направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Верховного Суду вказав, що судові рішення у справі № 926/1574/18 в частині задоволеної позовної вимоги про визнання незаконним та скасування сертифікату не містить вимог зобов'язального характеру для відповідача, а також не є тим судовим рішенням, яке підлягає примусовому виконанню в розумінні статті 3 Закону України від 02 липня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження».

При цьому, положення Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) врегульовує по іншому механізм інституту судового контролю ніж це передбачено положеннями КАС України, оскільки, зокрема, згідно із статтею 329 ГПК України сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду із скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до цього Кодексу, порушено їхні права.

Тобто, такий контроль за правилами ГПК України здійснюється господарським судом лише щодо судового рішення, яке підлягає примусовому виконанню.

При цьому, згідно із пунктом 4 частини першої статті 5 КАС України кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або законні інтереси, і просити про їх захист шляхом визнання бездіяльності суб'єкта владних повноважень протиправною та зобов'язання вчинити певні дії.

Звертаючись позивач оспорював бездіяльність відповідного органу державного архітектурно-будівельного контролю, який на його думку, не вчинив дій щодо внесення до Реєстру будівельної діяльності Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва відомостей про скасування сертифіката, виданого Інспекцією, тобто таких, які цей суб'єкт владних повноважень, на думку позивача, протиправно не вчинив з метою реалізації публічно-владної управлінської функції у сфері будівництва.

Верховний Суд визнає помилковими висновки судів попередніх інстанцій щодо віднесення справи, яка розглядається до спору господарської юрисдикції, оскільки перевірка на відповідність критеріям правомірності нездійснення юридично значимих й обов'язкових дій на користь заінтересованих осіб, що на підставі закону чи іншого нормативно-правового акта належать до компетенції суб'єкта владних повноважень, була об'єктивно необхідною і реально можливою для реалізації, але фактично не була здійснена у цій справі не може бути перевірено господарським судом, через відсутність у нього на це процесуальної можливості.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 грудня 2023 року № 560/1347/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115423320>

1.3. Про строк звернення до суду у справах щодо видачі довідки про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії на підставі Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

Шестимісячний строк звернення до адміністративного суду, встановлений частиною другою статті 122 КАС України, не підлягає застосуванню до правовідносин щодо оскарження неправомірних дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо видачі ними довідки про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію на підставі Закону України від 09 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», та членам їх сімей, як такий, який унеможливить реалізацію передбаченого статтею 63 цього закону права на перерахунок пенсії у зв'язку зі зміною видів грошового забезпечення з урахуванням норм частини третьої статті 51 цього закону щодо перерахунку пенсії з дати виникнення права на нього без обмеження строком у разі не проведення

перерахунку з вини органів, які уповноважені видавати довідки для перерахунку пенсії

12 грудня 2023 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особи на ухвалу Львівського окружного адміністративного суду від 15 травня 2023 року і постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 06 липня 2023 року у справі № 380/1907/23 за позовом особи до Адміністрації Державної прикордонної служби України про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинення дій.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Адміністрація ДПрС України відмовила позивачу у підготовці та наданні до пенсійного органу довідок про розмір його грошового забезпечення станом на січень 2020 року, січень 2021 року, січень 2022 року, із розрахунком посадового окладу, окладу за військовим званням та всіх інших видів грошового забезпечення, які обчислюються з урахуванням розміру посадового окладу та окладу за військовим (спеціальним) званням, із застосуванням розрахункової величини – прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 01 січня 2020 року, 01 січня 2021 року, 01 січня 2022 року, для перерахунку основного розміру його пенсії.

Львівський окружний адміністративний суд ухвалою, залишеною без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, позовну заяву залишив без розгляду. Суди попередніх інстанцій виходили з того, що позивач повинен був дізнатися про порушення свого права на перерахунок пенсії, у тому числі й відсутності сформованої довідки як складової в алгоритмі перерахунку, визначеного Порядком проведення перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 13 лютого 2008 року № 45 (далі – Порядок № 45), 1 січня відповідного року, проте звернувся до суду лише 25 січня 2023 року, тобто поза межами строку, встановленого частиною другою статті 122 КАС України.

Водночас, позивач вважає, що його право на здійснення перерахунку пенсії в контексті спірних правовідносин у силу вимог частини третьої статті 51 Закону України від 09 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі – Закон № 2262-XII) не може бути обмежено будь-яким строком, а тому й строк звернення до суду з позовними вимогами щодо складання відповідних довідок для перерахунку пенсії на підставі статті 63 Закону № 2262-XII не застосовується.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, ухвалу окружного та постанову апеляційного судів скасував, а справу направив для продовження розгляду до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Ключовим правовим питанням, яке підлягало вирішенню в цій справі було питання щодо того, якими правовими нормами потрібно керуватися в аспекті застосування строку звернення до суду в справах із позовними вимогами щодо складання відповідних довідок про розмір грошового забезпечення осіб для перерахунку пенсії на підставі статті 63 Закону № 2262-XII, а саме: положеннями частини другої статті 122 КАС України чи частини третьої статті 51 Закону № 2262-XII.

Судова палата врахувала, що видача довідки про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії державними органами, зазначеними в пункті 2 Порядку № 45, є одним з етапів реалізації права особи на перерахунок пенсії в порядку, установленому статтею 63 Закону № 2262-XII. Згідно із частиною третьою статті 51 цього закону перерахунок пенсій у зв'язку із зміною розміру хоча б одного з видів грошового забезпечення відповідних категорій військовослужбовців, осіб, які мають право на такий перерахунок згідно із цим законом, або у зв'язку із введенням для зазначених категорій осіб нових щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (надбавок, доплат, підвищень) та премій у розмірах, установлених законодавством, не проведений з вини органів Пенсійного фонду України та/або державних органів, які видають довідки для перерахунку пенсії, провадиться з дати виникнення права на нього без обмеження строком.

Таким чином, до правовідносин щодо оскарження неправомірних дій чи бездіяльності уповноважених на те суб'єктів владних повноважень щодо видачі довідки про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію за Законом № 2262-XII, та членам їх сімей, не підлягає застосуванню встановлений частиною другою статті 122 КАС України шестимісячний строк звернення до адміністративного суду.

Застосування вказаного строку звернення до адміністративного суду унеможливить реалізацію права, передбаченого статтею 63 Закону № 2262-XII, на перерахунок пенсії у зв'язку зі зміною видів грошового забезпечення з урахуванням норм частини третьої статті 51 цього закону щодо перерахунку пенсій із дати виникнення права на нього без обмеження строком у разі не проведення перерахунку з вини державних органів, які видають довідки для перерахунку пенсії.

Верховний Суд постановив, що висновки судів попередніх інстанцій про пропуск позивачем строку звернення до суду не ґрунтуються на правильному застосування норм матеріального та дотриманні норм процесуального права, тому є необґрунтованими, а відтак їх скасував, а справу направив до Львівського окружного адміністративного суду для продовження розгляду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 грудня 2023 року № 380/1907/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115630129>

1.4. Про оцінку судом обставин щодо інформування сторін у справі про ту чи іншу процесуальну дію

Надсилання рішення рекомендованим листом з повідомлення про вручення є способом забезпечення права учасника справи знати про ухвалене судом рішення. Через відсутність фінансування суди не надсилають судові рішення рекомендованими листами, а повідомляють учасника про ухвалення рішень і можливість їх отримання альтернативними засобами комунікації - телефоном, електронною поштою, месенджерами. Такі дії, хоч і не передбачені процесуальним законом, але мають ту ж саму мету - проінформувати учасника справи. Отже, правова мета досягається, але в інший спосіб, який не передбачений законом.

Ключовим для оцінки правомірності цих дій суду має бути не спосіб їх вчинення (надсилання чи не надсилання рекомендованого листа), а їх здатність забезпечити досягнення мети - інформування особи про судові рішення. Якщо особа знає або не може не знати про судові рішення, саме лише ненадсилання їй тексту рішення рекомендованим листом є формальним порушенням і не повинно мати правового значення, адже правову мету досягнуто

13 грудня 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу на ухвалу Сьомого апеляційного адміністративного суду від 11 травня 2023 року у справі № 120/1401/23 за позовом особи до Управління соціального захисту населення Вінницької районної державної адміністрації про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити дії

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Звертаючись до суду позивачка не надала документ про сплату судового збору, водночас просила звільнити її від сплати судового збору відповідно до положень пункту 9 частини першої статті 5 Закону України від 08 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір», на підставі пенсійного посвідчення по інвалідності II групи.

Суд першої інстанції ухвалою повернув позовну заяву виходячи з того, що позивачка не усунула недоліки, шляхом надання завірених у встановленому порядку копій заповнених сторінок паспорта та додатків до позовної заяви, а також через несплату судового збору за подачу позовної заяви, або надання документів, які підтверджують підстави звільнення від сплати судового збору відповідно до закону.

Суд апеляційної інстанції повернув апеляційну скаргу у зв'язку із невиконанням вимог ухвали про залишення апеляційної скарги без руху, та зазначив, що здійснив усе можливе для належного повідомлення апелянта щодо її скарги, проте станом на 11 травня 2023 року вимоги ухвали про залишення апеляційної скарги без руху апелянтом не виконані.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, оскаржуване судові рішення скасував, справу направив для продовження розгляду до суду апеляційної інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Аргументи касаційної скарги зводяться до того, що суд апеляційної інстанції надіслав копію ухвали про залишення апеляційної скарги без руху на електронну адресу, яку позивач не отримала. Крім того позивачка вказує, що вона звільнена від сплати судового збору, оскільки є інвалідом II групи, а тому суд апеляційної інстанції дійшов передчасного висновку про повернення апеляційної скарги.

Надсилання рішення рекомендованим листом з повідомлення про вручення є способом забезпечення права учасника справи знати про ухвалене судом рішення. Через відсутність фінансування суди не надсилають судові рішення рекомендованими листами, а повідомляють учасника про ухвалення рішень і можливість їх отримання альтернативними засобами комунікації - телефоном, електронною поштою, месенджерами. Такі дії, хоч і не передбачені процесуальним законом, але мають ту ж саму мету - проінформувати учасника справи. Отже, правова мета досягається, але в інший спосіб, який не передбачений законом.

Ключовим для оцінки правомірності цих дій суду має бути не спосіб їх вчинення (надсилання чи не надсилання рекомендованого листа), а їх здатність забезпечити досягнення мети - інформування особи про судові рішення. Якщо особа знає або не може не знати про судові рішення, саме лише ненадсилання їй тексту рішення рекомендованим листом є формальним порушенням і не повинно мати правового значення, адже правову мету досягнуто.

Для вручення повісток закон передбачає альтернативні способи комунікації. Однак їх не передбачено для вручення судових рішень. Водночас, як вручення повісток, так і вручення судових рішень, є гарантіями забезпечення одного й того самого права - права на справедливий суд, елементом якого є право знати про суд (як про процес - засідання, так і про результат - рішення). Якщо учасник надав суду телефон та електронну адресу (хоча міг цього і не робити), зазначивши їх у заяві (скарзі), то варто припустити, що учасник бажає, принаймні не заперечує, щоб ці засоби комунікації використовувалися судом. Це, своєю чергою, покладає на учасника справи обов'язок отримувати повідомлення і відповідати на них.

З огляду на це, суд, який комунікує з учасником справи за допомогою повідомлених ним засобів комунікації, діє правомірно і добросовісно, тому необхідно виходити з «презумпції обізнаності»: особа, якій адресовано повідомлення суду через такі засоби комунікації, знає або принаймні повинна була дізнатися про повідомлення.

У зв'язку із недостатнім фінансуванням суду на послуги поштового зв'язку апеляційний адміністративний суд здійснював надсилання ухвали про залишення апеляційної скарги без руху шляхом направлення на електронну скриньку, зазначену особисто позивачем при поданні апеляційної скарги. Зважаючи на це, саме лише недотримання судом вимог частини п'ятої статті 251 КАС України (в частині надсилання судового рішення рекомендованим листом з повідомленням про вручення) є формальним порушенням, яке не може бути підставою для скасування ухвали суду.

Водночас Верховний Суд ставить під сумнів, що існували підстави для усунення недоліків апеляційної скарги в частині необхідності сплати позивачем судового збору. Враховуючи вимоги до апеляційної скарги, передбачені КАС України, застосовані судом апеляційної інстанції наслідки є передчасними та такими, що обмежили право на апеляційне оскарження в аспекті доступу до суду та слугували перешкодою для захисту прав позивача.

Верховний Суд зауважує, що позивач додала до апеляційної скарги копію пенсійного посвідчення про отримання пенсії по інвалідності II групи, яку суд апеляційної інстанції не взяв до уваги з огляду на незасвідчення копії вказаного документу належним чином. Вказані обставини справи дають підстави для висновку про необхідність надати позивачу можливість захистити своє право в суді. Інакший підхід був би виявом надмірного формалізму та міг би розцінюватись як обмеження особи в доступі до суду, яке захищається статтею 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 грудня 2023 року № 120/1401/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115453910>

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за листопад – грудень 2023 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного адміністративного суду департаменту аналітичної та правової роботи; управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду. Київ, 2024. – 70 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua